

**ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(Δ.Π.Μ.Σ.) ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΡΑΚΗΣ**

Master of Science in «Law and Informatics»

«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: «Η εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων και των μέτρων
επιείκειας στον χώρο της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας»**

Επιμέλεια: **Ιωάννης Κορίζης Α.Μ. 19022**

Επιβλέπων Καθηγητής: **Θεοχάρης Δαλακούρας**

«Η τέχνη της προόδου είναι να διατηρείς την τάξη μέσα στην αλλαγή και να διατηρείς την αλλαγή μέσα στην τάξη.»

Alfred North Whitehead, 1861-1947,
Βρετανός φιλόσοφος & μαθηματικός

Πίνακας περιεχομένων

I. Εισαγωγή	4
II. Κεφάλαιο Α: Το ηλεκτρονικό έγκλημα.....	6
1. Νέες προκλήσεις για την έννομη τάξη	6
2. Έννοια και διακρίσεις του ηλεκτρονικού εγκλήματος	7
3. Νομική προστασία και θεσμικό πλαίσιο για την ηλεκτρονική εγκληματικότητα 8	
3.1. Εισαγωγικά	8
3.2. Οι δικονομικοί δικοί διατάξεις ειδικότερα	9
III. Κεφάλαιο Β: Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του ΚΠΔ και το ηλεκτρονικό έγκλημα	11
1. Εισαγωγικά.....	11
2. Ειδικές ανακριτικές πράξεις των άρθρων 254 και 255 ΚΠΔ	11
2.1. Εισαγωγικά	11
2.2. Έννοια και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ειδικών ανακριτικών πράξεων του άρθρου 254	12
2.2.1. Προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων του 254 ΚΠΔ 20	
2.2.2. Ελλείπουσες εγγυήσεις και προϋποθέσεις του σχετικού νομικού πλαίσιου	21
2.3. Ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 255.....	24
2.3.1. Έννοια και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ειδικών ανακριτικών πράξεων του 255.....	24
2.3.2. Οι επιμέρους ειδικές ανακριτικές πράξεις και οι προϋποθέσεις διενέργειάς τους.....	24
4. Η εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων των 254 και 255 ΚΠΔ στην ηλεκτρονική εγκληματικότητα	26
5. Προτάσεις για τη βελτίωση του υπάρχοντος κανονιστικού πλαισίου	29
IV. Κεφάλαιο Γ: Τα μέτρα επιείκειας (Ευνοϊκά Μέτρα) του ΠΚ	31
1. Εισαγωγικά.....	31
2. Βασικές Διατάξεις Ευνοϊκών Μέτρων.....	32
2.1. Ευνοϊκά Μέτρα άρθρου 187Γ ΠΚ	32

2.2. Ευνοϊκά Μέτρα άρθρου 27 Ν. 4139/2013 (Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών).....	35
2.3. Ευνοϊκά Μέτρα άρθρου 263Α ΠΚ	37
2.3.1 Προβληματική της ρύθμισης του 263^Α ΠΚ	38
2.3.2. Τα υπόλοιπα ευνοϊκά μέτρα του άρθρου 263Α ΠΚ	39
V. Επίλογος - Συμπεράσματα.....	41
VI. Πηγές	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	44
ΠΗΓΕΣΣΕΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	48
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	50

I. Εισαγωγή

Η είδηση συγκλόνισε τη διεθνή διπλωματία. Η δημοσίευση, από πέντε κορυφαία μέσα ενημέρωσης του κόσμου, αποσπασμάτων από περίπου 250.000 απόρρητα διπλωματικά ντοκουμέντα που είχαν διαρρεύσει από το υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, στις 28 Νοεμβρίου του 2010, εξέθεσε ανεπανόρθωτα τη διπλωματία της σημαντικότερης υπερδύναμης του πλανήτη. Τα διπλωματικά ντοκουμέντα είχε θέσει στη διάθεση των ΜΜΕ η διαδικτυακή πλατφόρμα **Wikileaks**. Το χωρίς προηγούμενο σκάνδαλο πέρασε στην ιστορία ως **Cablegate**. Τα ντοκουμέντα αποκάλυπταν με λεπτομέρειες την κατάχρηση εξουσίας, αλλά και τη διαφθορά σε πολλές αραβικές χώρες¹ και το πρόσωπο πίσω από όλη αυτή την αποκάλυψη είναι ο **Τζούλιαν Ασανζ**².

Τρία χρόνια αργότερα ο κόσμος έρχεται αντιμέτωπος με μια ακόμα συγκλονιστική αποκάλυψη του **Edward Snowden**³ για το δίκτυο ελέγχου και παρακολούθησης πληροφοριών⁴ της Υπηρεσίας Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ (NSA). Εν ολίγοις, επρόκειτο για ένα σύστημα που μετέτρεπε κάθε ηλεκτρονικό μέσο επικοινωνίας σε μέσο παρακολούθησης των πολιτών. Ένα σκάνδαλο που έφερε όλη την σύγχρονη κοινωνία αντιμέτωπη με τη απειλή ενός οργουελικού μέλλοντος για τα κεκτημένα δικαιωμάτων της.

Αυτές τις ημέρες, όμως, αναδύεται ένα νέο σκάνδαλο παρακολουθήσεων με πυρήνα την ισραηλινή εταιρεία NSO, το οποίο μπορεί να μην έχει την έκταση του σκανδάλου Snowden αλλά έχει εξίσου μεγάλη σημασία για την ανάδειξη μιας νέας (δυστοπικής) πραγματικότητας: το σκάνδαλο Snowden ήταν μόνο η αρχή. Πρόκειται για το Pegasus Project και τη νέα εποχή των παρακολουθήσεων⁵ της ισραηλινής οργάνωσης NSO⁶.

¹<https://www.dw.com/el/cablegate-10-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B9%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%81%CF%81%CE%BF%CE%AD%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-wikileaks/a-55741950>

²<https://www.insider.gr/eidiseis/110793/osa-prepei-na-xerete-gia-ton-tzoylian-asanz-kai-ta-wikileaks>

³<https://www.cnn.gr/focus/story/37434/snooynten-o-anthropos-poy-allaxe-ton-kosmo-paramenei-diokomenos>

⁴<https://www.kathimerini.gr/opinion/775789/to-simantikotero-mathima-tis-ypothesis-snooynten/>

⁵<https://www.insider.gr/politiki/182075/pegasus-project-kai-i-nea-epohi-ton-parakoloythiseon>

⁶Σύμφωνα με την έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας, το Pegasus (το spyware λογισμικό της NSO) έκανε απευθείας επιθέσεις σε μια σειρά από εκατοντάδες smartphones ήδη από το 2014, ενώ οι επιθέσεις εντάθηκαν το 2019. Το λογισμικό αυτό έδινε πλήρη πρόσβαση σε όλο το περιεχόμενο κάθε smartphone και κυρίως έδινε τη δυνατότητα ελέγχου από απόσταση της κάμερας και του μικροφώνου. Η συντριπτική πλειοψηφία όσων smartphones «μολύνθηκαν» από το spyware ήταν iPhones της εταιρείας Apple. «Είναι αδύνατον να γνωρίζουμε πόσα και ποια στοιχεία «έκλεβε» το λογισμικό από το κινητό τηλέφωνο και για ποια χρήση. **Γνωρίζουμε μόνο ότι το επιχείρημα της NSO ότι όσοι αγοράζαν τις υπηρεσίες της το έκαναν αποκλειστικά για τη στόχευση σοβαρών εγκληματιών και τρομοκρατών, δεν το έκαναν.**» Στην πραγματικότητα, σύμφωνα με τη Διεθνή

Όλα τα ανωτέρω είναι μια μόνο πτυχή, αν και πολύ σοβαρή, των σύγχρονων προκλήσεων της ψηφιακής μας πραγματικότητας. Σε καθημερινή πλέον βάση γινόμαστε μάρτυρες μιας συγκλονιστικής αποκάλυψης ηλεκτρονικών παρακολουθήσεων πολιτών ή ενός εγκλήματος (κατά βάση ηλεκτρονικώς τελούμενο) που έχει να κάνει με τη νέα ψηφιακή μας πραγματικότητα. Είτε θα πρόκειται για πολιτική διαφθορά ή για διεθνή κυβερνοπειρατεία⁷ ή για οικονομική απάτη με κρυπτονομίσματα⁸ που απασχόλησαν και την ελληνική έννομη τάξη⁹, ή για απλές υποκλοπές τραπεζικών λογαριασμών μέσω κακόβουλου λογισμικού, το ηλεκτρονικό έγκλημα και η ηλεκτρονική παρακολούθηση των πολιτών έρχονται να ταράξουν συθέμελα όλο το υπάρχον δικαιοκό μας σύστημα φέρνοντας την ανθρωπότητα αντιμέτωπη με νέες απειλητικές δυνάμεις ερχόμενες όχι μόνο από ιδιώτες αλλά και από την ίδια την κρατική εξουσία.

Το ζήτημα που τίθεται ακολούθως είναι κατά πόσο η σύγχρονη έννομη τάξη μπορεί όχι μόνο να παρακολουθεί και να αποτρέπει -κατά το δυνατόν- τις ανωτέρω εγκληματικές ενέργειες αλλά και να τις διώκει αποτελεσματικά. Όμως, πώς μπορεί αυτή η (ποινική) δίωξη και ανάκριση να πατάξει την ηλεκτρονική εγκληματικότητα, ιδιαίτερα όταν η μάχη κατά αυτής είναι τόσο άνιση, σε ταχύτητα, πολυπλοκότητα, εξέλιξη και προσβολή ενόμων αγαθών, ενώ ταυτόχρονα τα ανθρώπινα δικαιώματα κείμενα σαν άλλος «άμαχος πληθυσμός»;

Η παρούσα εργασία θα επιχειρήσει να αναδείξει συνοπτικά και από την οπτική του ποινικού δικονομικού -κυρίως- δικαίου την εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων και των μέτρων επιείκειας (ευνοϊκά μέτρα) του ουσιαστικού ποινικού δικαίου στο χώρο της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας και θα το επιχειρήσει σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο σκιαγραφείται η έννοια και τα είδη του ηλεκτρονικού εγκλήματος. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι ειδικές ανακριτικές πράξεις κατ' αρ. 254 και 255 ΚΠΔ. Στο τρίτο περιγράφονται τα μέτρα επιείκειας αλλά και οι προκλήσεις της εφαρμογής τους στο ηλεκτρονικό έγκλημα. Παράλληλα, θα αναδεικνύονται οι ελλείψεις του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου αλλά και προτάσεις για τη βελτίωση αυτού.

Αμνηστία έχουμε την πιο σημαντική σύγχρονη υπονόμηση της ελευθερίας του Τύπου σε παγκόσμια κλίμακα, δήλωσε ο Agnes Callamard, γενικός γραμματέας της Διεθνούς Αμνηστίας.

Πηγή:<https://www.theguardian.com/news/series/pegasus-project>

⁷<https://www.kathimerini.gr/world/561385099/kyvernopeirateia-koryfaioi-ston-kosmo-oi-chaker-mas-kaychietai-rosos-eidikos/>

⁸<https://infognomopolitics.gr/2021/07/alexanter-vinik-apofylakizetai-apo-ti-gallia-ton-avgousto-kai-ekdidetai-stin-ellada/>

⁹Βλ. την απόφαση **110/2020 της Ολομέλειας του Συμβούλιο της Επικρατείας** για το ζήτημα της έκδοσης του Ρώσου χάκερ από την Ελλάδα σε ΗΠΑ, Γαλλία, Ρωσία (με την κατηγορία εις βάρος του για απάτη με το bitcoin).

II. Κεφάλαιο Α΄: Το ηλεκτρονικό έγκλημα

1. Νέες προκλήσεις για την έννομη τάξη

Η ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας της πληροφορικής και των επιστημών εν γένει, τα τελευταία χρόνια, έχει επιφέρει τεκτονικές αλλαγές στη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών, του Διαδικτύου και της επικοινωνίας στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου. Συνακόλουθα, ταχέως εξελίσσονται τόσο και οι τρόποι τέλεσης εγκλημάτων αλλά και οι μορφές των εγκλημάτων που συνιστούν απειλές, οι οποίες όταν δεν εντοπίζονται έγκαιρα μπορεί να αποβούν μοιραίες. Διανύοντας την 4^η βιομηχανική επανάσταση κάποια έθνη-κράτη είναι ήδη πρωτοπόρα και προετοιμασμένα για ένα -σχεδόν- πλήρως ψηφιοποιημένο περιβάλλον¹⁰ και μια αντίστοιχη κοινωνική ανακατανομή. Το ηλεκτρονικό έγκλημα έχει εισβάλλει στην καθημερινότητά μας και «*παράγει ευθέως απρόβλεπτες απειλές για την κοινωνική ευταξία¹¹*».

Οι μορφές που μπορεί να λάβει ποικίλουν από άποψη υφής και έκτασης λόγω της παγκόσμιας εμβέλειας του, με αποτέλεσμα ο χρήστης, είτε είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο είτε κρατική οντότητα, να βάλλεται πανταχόθεν -από υπολογιστή, κινητό, τηλεόραση, κάμερες ασφαλείας- χωρίς να το αντιλαμβάνεται. Το αίσθημα της ασφάλειας στο διαδίκτυο προβάλλει αυτονόητο και προϋποθέτει έγκαιρες και κατάλληλες θεσμικές επεμβάσεις, όπως λ.χ. άψογη δικαστική και αστυνομική συνεργασία σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Αλλά όχι μόνο. Σημαντικό ρόλο φαίνεται να έχουν ως τώρα διαδραματίσει και οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος (whistleblowers¹²) ή μάρτυρες του στέμματος¹³, οι οποίοι με την καίρια συμβολή

¹⁰<https://www.capital.gr/me-apopsi/3505920/einai-etoimi-i-ellada-gia-tin-4i-biomixaniki-epanastasi>

¹¹Θ. Δαλακούρας, Ηλεκτρονικό έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 1

¹²Πρόκειται για πρόσωπα που λαμβάνουν μεν την ιδιότητα του μάρτυρα όταν καλούνται να καταθέσουν στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, όμως ουσιαστικά η λειτουργία τους ξεπερνά κατά πολύ αυτήν του αποδεικτικού μέσου. Βασικό τους χαρακτηριστικό αποτελεί η συμβολή τους στην εξιχνίαση και δίωξη εγκληματικών πράξεων, με αποτέλεσμα να αποκτούν ιδιαίτερη σημασία από πλευράς αντεγκληματικής σκοπιμότητας. Βλ. περισσότερα σε: 1)Φ. Παναγοπούλου – Κουτνατζή, *Ο θεσμός του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος, Μια ηθικο-συνταγματική θεώρηση*, Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΕ 2016, σελ.3επ. και 2) <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/OECD-Greece-Whistleblower-Protection-Legislative-Proposal-GRE.pdf>

¹³Ως «μάρτυρας του στέμματος» χαρακτηρίζεται ο δράστης εγκλήματος που καταδίδει τους συνενόχους του, με αντάλλαγμα την ατιμωρησία ή την ηπιότερη τιμωρία ή μεταχείρισή του. Η ονομασία «μάρτυρας του στέμματος» αποδίδει τους αγγλικούς όρους «witness of the crown» ή «kingsevidence», που καθιερώθηκαν στην Βρετανία, όπου η ποινική δίωξη ασκείτο στο όνομα του βασιλιά, για λογαριασμό του οποίου οι εν λόγω μάρτυρες υποστήριζαν την κατηγορία. Πρόκειται για θεσμό επομένως του αγγλοσαξονικού δικαίου, άμεσα συνδεδεμένο, μεταξύ άλλων, με τη διαπραγματευτική δομή της αγγλοαμερικανικής δίκης και την αρχή της σκοπιμότητας, που διέπει την άσκηση της ποινικής δίωξης. Η κατηγορούσα αρχή προβαίνει σε μια συναλλαγή με τον δράστη, προσφέροντάς του ασυλία για όσα καταθέτει, έναντι πληροφοριών που θα οδηγήσουν στην καταδίκη των υπόλοιπων δραστών. Αντίστοιχα, ο δράστης, έχοντας παραιτηθεί μεν από το δικαίωμά του μη αυτοενοχοποίησης αλλά υπό καθεστώς ασυλίας, παρέχει άφοβα στις αρχές πληροφορίες που ενοχοποιούν και τον ίδιο και θα οδηγήσουν ευχερέστερα στην καταδίκη των συνενόχων του. Ο μάρτυρας του στέμματος αντιπροσωπεύει επομένως ένα μοντέλο συναλλαγής, όπου ανταλλάσσονται πληροφορίες έναντι ατιμωρησίας. Η εισαγωγή του θεσμού στην ελληνική νομοθεσία έγινε με το άρθρο 8 του Ν.Δ.743/1970 περί ναρκωτικών, το οποίο προέβλεπε την

τους ως τώρα είδα το φως της δημοσιότητας μεγάλα σκάνδαλα διαφθοράς και καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2. Έννοια και διακρίσεις του ηλεκτρονικού εγκλήματος

Το ηλεκτρονικό έγκλημα (e-crime, computercrime) ή δικτυακό έγκλημα ή κυβερνοέγκλημα ή έγκλημα του κυβερνοχώρου (cybercrime, internetrelatedcrime) αποτελούν τους όρους που χρησιμοποιούνται εναλλάξ για την απόδοση της έννοιας του εγκλήματος που ενσωματώνει το στοιχείο του διαδικτύου ή/και της δικτύωσης εν γένει. Τοιουτοτρόπως, δυο διακρίσεις της έννοιας ομπρέλα «ηλεκτρονικό έγκλημα» που γίνονται είναι αφενός τα εγκλήματα που διαπράττονται με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών (computercrimes) και αφετέρου τα εγκλήματα που διαπράττονται ειδικά μέσω διαδικτύου και αναφέρονται ως κυβερνοέγκλημα (cybercrime)¹⁴.

Γενικότερα το ηλεκτρονικό έγκλημα διακρίνεται σε τρεις μορφές:

- Ως **νέα μορφή εγκλήματος** που διαπράττεται με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών.
- Ως **μια παραλλαγή** των ήδη υπαρχόντων εγκλημάτων που απλώς διαπράττονται με υπολογιστές.
- Ως μια **εγκληματική πράξη** που εκδηλώνεται με τη συμμετοχή καθ' οιονδήποτε τρόπο ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Παράλληλα, βάσει του κριτηρίου τέλεσης το ηλεκτρονικό έγκλημα διακρίνεται ως εξής:

- Σε **εγκλήματα που διαπράττονται σε «κοινό» περιβάλλον αλλά και σε περιβάλλον διαδικτύου**, όπως λ.χ. η παραβίαση των δικαιωμάτων πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας (όπως η αντιγραφή μουσικού έργου ή ταινίας ή προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή), η συκοφαντική δυσφήμιση. Πρόκειται για τα εγκλήματα που η τέλεση τους σχετίζεται με τον κυβερνοχώρο ή με τη βοήθεια του κυβερνοχώρου (internetrelatedcrimes).
- Σε **εγκλήματα που διαπράττονται αποκλειστικά σε ηλεκτρονικό περιβάλλον** (περιβάλλον η/υ) χωρίς τη χρήση διαδικτύου, όπως εγκλήματα του άρθρου 370Γπαρ. 1 ΠΚ.

υποχρεωτική αναστολή εκτέλεσης της ποινής ή την υφ' όρον απόλυση του δράστη διακίνησης ναρκωτικών, που οικεία βουλήσει συντελούσε στην ανακάλυψη και την εξάρθρωση συμμορίας, που επιδίεδετο στην διακίνηση ναρκωτικών. Βλ.Α. Ασκητής, *Whistleblowers και ελευθερία της έκφρασης – Οι νομολογιακές τάσεις του ΕΔΔΑ σε αντιπαραβολή με το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. και η προβληματική των υπηρετούντων σε υπηρεσίες πληροφοριών, ΔιΜΕΕ, σελ. 164 και 169, επίσης βλ. Η. Αναγνωστόπουλος, Εξάρθρωση συμμορίας και αναστολή εκτέλεσης ποινής, Μνήμη Ν. Χωραφά, Η. Γάφου, Κ. Γαρδίκια, τ. 1, 1986, σελ 251 και 253 επ.*

¹⁴Θ. Δαλακούρας, οπ. π., σελ. 3-5

- Σε **εγκλήματα που διαπράττονται στον κυβερνοχώρο** (κυβερνοεγκλήματα = cybercrimes), όπως π.χ. η μεταβίβαση κρυπτογραφικών κειμένων χωρίς σχετική άδεια ή η διάδοση παιδικού πορνογραφικού υλικού δια του διαδικτύου αρ. 348^Α ΠΚ.

Τέλος, μια ακόμη δόκιμη διάκριση του ηλεκτρονικού εγκλήματος με κριτήριο τη διασυνδεσιμότητα του ηλεκτρονικού υπολογιστή ή κινητού (smartphone¹⁵) σε σύστημα πληροφοριών που χρησιμοποιείται ως στόχος επίθεσης, ή ως βασικό μέσο επίθεσης ή ως βοηθητικό εργαλείο για την επίθεση:

- Τα **γνήσια πληροφοριακά εγκλήματα**, δηλαδή αυτά που τελούνται μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή και μέσω συστημάτων πληροφοριών (λ.χ. απάτη, πλαστογραφία).
- Τα **εγκλήματα με ψηφιακό περιεχόμενο**, όπως αυτά που σχετίζονται με τη διακίνηση παράνομου περιεχομένου μέσω συστημάτων πληροφοριών (λ.χ. παιδική πορνογραφία).
- Τα **εγκλήματα κατά πληροφοριακών συστημάτων** τα οποία διαπράττονται κατά της εμπιστευτικότητας, ακεραιότητας και διαθεσιμότητας των πληροφοριακών συστημάτων και των ψηφιακών δεδομένων.

Τα χαρακτηριστικά του ηλεκτρονικού εγκλήματος που σε κάθε περίπτωση πρέπει να ληφθούν υπόψη για την αντιμετώπισή του εν γένει είναι η ευκολία τέλεσης, η ανωνυμία του εκάστοτε δράστη, η ταχύτητα, ο διασυνδοριακός χαρακτήρας, η απροθυμία καταγγελίας και η ανάγκη διακρατικής και διοικητικής συνεργασίας των αρχών.

3. Νομική προστασία και θεσμικό πλαίσιο για την ηλεκτρονική εγκληματικότητα

3.1.Εισαγωγικά

Στη Βουδαπέστη στις 23 Νοεμβρίου 2001 υπεγράφη η υπ' αρ. 185 Σύμβαση «για το έγκλημα στον Κυβερνοχώρο. Σκοπός αυτής της Σύμβασης – η οποία έχει επικυρωθεί από πολλά κράτη παγκοσμίως- αποτελεί η θέσπιση ενός κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου διοικητικής και δικαστικής συνεργασίας των συμβαλλόμενων κρατών για την έρευνα, δίωξη και εκδίκαση του ηλεκτρονικού εγκλήματος, είτε πρόκειται για εγκλήματα του κυβερνοχώρου είτε για εγκλήματα τελούμενα με ηλεκτρονικό υπολογιστή.

Το εν λόγω νομοθετικό πλαίσιο αποβλέπει να προστατεύσει θεμελιώδη έννομα αγαθά πολλαπλώς κατοχυρωμένα, ήτοι συνταγματικά ή με διεθνείς συμβάσεις (λ.χ. ΕΣΔΑ, Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ), όπως αυτά της ανθρώπινης αξίας και προσωπικότητας, της υγείας, της ιδιοκτησίας, της περιουσίας, της επικοινωνίας του ιδιωτικού βίου, των απορρήτων,

¹⁵Θ. Δαλακούρας οπ.π. , σελ. 5, υποσημ. 7

των προσωπικών δεδομένων, των πνευματικών δικαιωμάτων, τα οποία πλέον απειλούνται με διαφορετικούς τρόπους και μορφές¹⁶.

Περαιτέρω, η ΕΕ δεν μπορούσε να μείνει θεσμικώς αμέτοχη σε αυτή τη νέα μορφή εγκληματικότητας και έτσι στις 12 Αυγούστου 2013 εκδόθηκε η 2013/40/ΕΕ Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις επιθέσεις κατά των συστημάτων πληροφοριών με σκοπό την εναρμόνιση της ποινικής νομοθεσίας των κρατών μελών και τη βελτίωση της συνεργασίας των διωκτικών αρχών και αρμόδιων οργανισμών. Στην ελληνική έννομη τάξη η ενσωμάτωση της εν λόγω οδηγίας επιτεύχθη με τον νόμο 4411/2016, στον οποίο μεταξύ άλλων¹⁷ περιέχει διατάξεις ποινικού δικονομικού δικαίου ρυθμίζοντας ζητήματα:

- άμεσης διαφύλαξης δεδομένων αποθηκευμένων σε σύστημα υπολογιστή,
- άμεσης απόκτησης και γνωστοποίησης διακινούμενων δεδομένων,
- εντολής παροχής πληροφοριών,
- έρευνας και κατάσχεσης αποθηκευμένων στοιχείων σε ηλεκτρονικό υπολογιστή,
- πραγματικού χρόνου συλλογής διακινούμενων δεδομένων,
- παγίδευσης και υποκλοπής περιεχομένου δεδομένων.

3.2. Οι δικονομικού δικαίου διατάξεις ειδικότερα

Στα άρθρα 14 έως 21ης Σύμβασης της Βουδαπέστης του Συμβουλίου της Ευρώπης απαντώνται οι δικονομικές διατάξεις σχετικά με τη δίωξη και ανάκριση των εγκλημάτων στο διαδίκτυο. Η θέσπιση κοινών δικονομικών διατάξεων για τη δίωξη και ανάκριση του ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι ταυτόχρονα το πιο θεμελιώδες, σημαντικό και αναγκαίο μέτρο διακρατικής συνεργασίας για την ουσιαστική προστασία της σύγχρονης κοινωνίας από τους «ψηφιακούς» κινδύνους που ολοένα και πολλαπλασιάζονται και περιπλέκονται. Και τούτο διότι χωρίς την αποτελεσματική δίωξη και ανάκριση δεν υλοποιείται καμία προστασία εννόμων αγαθών έναντι της εγκληματικότητας. Ιδιαίτερα στον τομέα της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας η «δικονομική» συνεργασία μεταξύ κρατών, αρχών και φορέων αποτελεί ένα είδος “*conditiosinequanon*” για την πάταξη του ηλεκτρονικού εγκλήματος.

Έτσι κάθε κράτος μέλος της Σύμβασης¹⁸ εφαρμόζει μέτρα και διαδικασίες σχετικά με :

A. τα ποινικά αδικήματα που καθορίζονται στις ουσιαστικού δικαίου διατάξεις της σύμβασης,

¹⁶Βλ. Θ. Δαλακούρας, οπ.π. σελ. 2-3

¹⁷Πολύ καίρια είναι η πρόβλεψη διατάξεων για την ενίσχυση της δικαστικής συνεργασίας, όπως έκδοσης και αμοιβαίας συνδρομής σε παροχή αυθόρμητων πληροφοριών και σε άμεση διαφύλαξη και γνωστοποίηση δεδομένων αποθηκευμένων σε σύστημα υπολογιστών.

¹⁸Στη διάταξη του άρθρου 14 παρ. 3 της Σύμβασης περιλαμβάνεται η δυνατότητα επιφύλαξης κάθε κράτους κατά την εφαρμογή μέτρων που αναφέρονται στα άρθρα 20(Συλλογή δεδομένων κίνησης σε πραγματικό χρόνο) και 21 (Άρση του απορρήτου των δεδομένων περιεχομένου).

Β. άλλα ποινικά αδικήματα που διαπράχθηκαν μέσω συστήματος ηλεκτρονικού υπολογιστή,

Γ. τη συλλογή μαρτυρίας σε ηλεκτρονική μορφή για ποινικά αδικήματα.

Περίληπτικά τα δικονομικά μέτρα της Σύμβασης της Βουδαπέστης αναφέρονται σε 3 κατηγορίες:

- Τα μέτρα της «ταχείας διαφύλαξης δεδομένων αποθηκευμένων σε σύστημα υπολογιστή» και της «μερικής γνωστοποίησης διακινούμενων δεδομένων» (αρ. 16 και 17)¹⁹.
- Τα μέτρα της «διαταγής επίδειξης» και της «έρευνας και κατάσχεσης αποθηκευμένων δεδομένων υπολογιστή (αρ. 18 και 19)²⁰.
- Τα μέτρα για τη «συλλογή δεδομένων κίνησης σε πραγματικό χρόνο» και την «παγίδευση – υποκλοπή περιεχομένου δεδομένων» (αρ. 20 και 21)²¹.

¹⁹Βλ. Θ. Δαλακούρα, οπ. π. σελ. 18

²⁰Βλ. Θ. Δαλακούρα, οπ. π. σελ. 18 -19

²¹Βλ. Θ. Δαλακούρα, οπ. π. σελ. 20

III. Κεφάλαιο Β΄: Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του ΚΠΔ και το ηλεκτρονικό έγκλημα

1. Εισαγωγικά

Το ηλεκτρονικό έγκλημα θέτει προκλήσεις ιδιαίτερα σε σχέση με τη δικονομική αξιοποίηση των ευρημάτων από τη δίωξη και ανάκριση από τις αρχές. Σε αυτό το πλαίσιο οι ρυθμίσεις του ΚΠοινΔ είναι καίριες για τη διερεύνηση της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας. Όπως προαναφέρθηκε τα μέτρα της Σύμβασης για την έρευνα και δίωξη του ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι:

- A. η έρευνα και κατάσχεση, όπως η απομακρυσμένη έρευνα και κατάσχεση ψηφιακών δεδομένων που είναι αποθηκευμένα σε υπολογιστή ή άλλο μέσο,
- B. η γνωστοποίηση των στοιχείων συνδρομητών,
- Γ. η διατήρηση, κοινοποίηση, διάθεση και γνωστοποίηση δεδομένων και των δεδομένων κίνησης και θέσης από τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών,
- Δ. η συλλογή και αποθήκευση σε πραγματικό χρόνο των δεδομένων κίνησης και θέσης από τις αρχές,
- Ε. η συλλογή και αποθήκευση σε πραγματικό χρόνο των δεδομένων περιεχομένου από τις αρχές²².

2. Ειδικές ανακριτικές πράξεις των άρθρων 254 και 255 ΚΠΔ

2.1. Εισαγωγικά

Πρόκειται για ανακριτικές πράξεις, τις οποίες ο νομοθέτης διαχωρίζει από τις γενικότερες ανακριτικές πράξεις, έχοντας εντάξει αυτές επί της ουσίας στην ελληνική νομοθεσία με το αρ. 6 του Ν. 2928/2001, οι οποίες υφίστανται στα αρ. 253-255 ΚΠΔ πλέον και ενσωματώνουν επί της ουσίας τις παλαιότερες ειδικές ανακριτικές πράξεις των άρθρων 253^A και 253^B ΚΠΔ.

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις που απαριθμούνται στο άρθρο 254 ΚΠΔ είναι περιορισμένες και συγκεκριμένες, όπως είναι εξάλλου συγκεκριμένα και τα εγκλήματα, στα οποία εφαρμόζονται αυτές. Η μόνη διαφορά στην αναφορά των ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι ότι αυτή λαμβάνει χώρα μόνο στο άρθρο 254 και 255 ΚΠΔ και όχι και σε άλλα

²²Βλ. Θ. Δαλακούρας, οπ.π. σελ. 201

νομοθετήματα. Έτσι ειδικές ανακριτικές πράξεις χαρακτηρίζονται μόνο όσες απαριθμούνται στα αναφερόμενα άρθρα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Η διενέργεια τους ωστόσο ελλοχεύει κινδύνους αναφορικά με την κατοχύρωση σημαντικότερων δικονομικών δικαιωμάτων και τείνει στην υπονόμηση θεμελιωδών αρχών του Ποινικού Δικονομικού μας Δικαίου, όπως το δικαίωμα της δικαστικής ακρόασης, του δικαιώματος σιωπής και του μη εξαναγκασμού σε αυτοενοχοποίηση. Κατ' επέκταση δε, αμφισβητείται η ίδια η διαδικασία της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, καθότι ο κίνδυνος σχηματισμού δικανικής πεποιθήσεως, η οποία συνυφαίνεται με τη συλλογή παρανόμως απόκρυφου αποδεικτικού υλικού βάλει τις θεμελιώδεις αρχές της αμεσότητας, της αιτιολογίας των αποφάσεων και της δίκαιης δίκης. Οι νεοπαγείς ρυθμίσεις αμφότερες αναμορφώθηκαν εν μέρει και συμπληρώθηκαν, ώστε να αντανakλούν πληρέστερα τις αξιώσεις δημοκρατικότητας και δικαιοσύνης, όπως επιτάσσεται ενόψει της ιδιαιτερότητας των πράξεων αυτών και του μυστικού και συνάμα προληπτικού χαρακτήρα τους που μεταλλάσσει την παραδοσιακή αξιακή δομή του συστήματός μας²³.

2.2. Έννοια και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ειδικών ανακριτικών πράξεων του άρθρου 254

Ως ειδικές ανακριτικές πράξεις νοούνται οι απαριθμούμενες από τον νόμο δικονομικές πράξεις, οι οποίες διενεργούνται κατά απόλυτη μυστικότητα επί συγκεκριμένων εγκλημάτων προς υλοποίηση δικονομικών και κυρίως εγκληματοπροληπτικών σκοπών και είναι οι εξής:

²³Οι ανακριτικές πράξεις του άρθρου 251 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, δεν επαρκούν για την καταπολέμηση του σύγχρονου εγκλήματος και δή στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, όπως αυτά έχουν πλέον διαμορφωθεί. Και τούτο διότι τα μέλη των εγκληματικών οργανώσεων δρουν έξυπνα, με συνεχείς νέες εγκληματικές ρηζικέλευθες μεθόδους, με εγκληματικό επαγγελματισμό, συγκαλύπτουν την ατομική τους ευθύνη, διαθέτουν ιεραρχική δομή, διεθνείς διασυνδέσεις, μεγάλη οικονομική ισχύ και δράση μεγάλης διάρκειας. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του 254 ΚΠΔ εμφανίστηκαν στον ποινικό μας κώδικα το έτος 2001, με το άρθρο 6 του Ν. 2928/2001 (τότε 253^Α ΚΠΔ). Αρχικός στόχος του νομοθέτη ήταν η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Στη συνέχεια επεκτάθηκε με τον Ν. 3521/2004, τον Ν. 4198/2013, μέχρι το έτος 2014 και με το άρθρο 14 του Ν. 4267/14, ενώ σύμφωνα με το αρ. 4620/2019, η ισχύς του οποίου τέθηκε στις 01/07/2019 (βλ. και Ν. 4637/2019) και δυνάμει του οποίου διαμορφώθηκε το άρθρο 254, ως έχει σήμερα, επεκτάθηκε η δυνατότητα εφαρμογής των εν λόγω ειδικών ανακριτικών πράξεων και σε λοιπά εγκλήματα σεξουαλικής κακοποίησης, εκμετάλλευσης και παιδικής πορνογραφίας. Αντίθετα, με το προϊσχύον άρθρο 253Α, και το ωσαύτως προϊσχύον άρθρο 253Β το οποίο ετύγγανε μεταγενέστερο (πλέον 255), θεσπίζει (το τελευταίο) τη διενέργεια ορισμένων ειδικών ανακριτικών πράξεων του άρθρου 254, κατά των εγκλημάτων διαφθοράς και συγκεκριμένα της δωροληψίας και δωροδοκίας πολιτικών αξιωματούχων, δωροληψίας και δωροδοκίας υπαλλήλου, δωροληψίας και δωροδοκίας δικαστικών λειτουργών, εφόσον όμως δεν τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης.

1. **Συγκαλυμμένη έρευνα**²⁴: Η κρινόμενη νεοπαγής ειδική ανακριτική πράξη, η οποία ενσωματώθηκε άρθρο της Ποινικής μας Δικονομίας 254 παρ. 1 ΚΠΔ, όπως αυτό τροποποίησε το μέχρι πρότινος ισχύον 253^A ΚΠΔ, αναφέρεται στη συγκαλυμμένη έρευνα κατά την οποία ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του, διευκολύνουν την τέλεση κάποιου εγκλήματος το οποίο όμως ο δράστης είχε προαποφασίσει. Ωστόσο, εδώ τίθεται ο περιορισμός της ρητής εποπτείας του εισαγγελέα πλημμελειοδικών ως προς τη διενέργεια της έρευνας, ενώ για τις ενέργειες του προσώπου αυτού συντάσσεται αναλυτική έκθεση, η οποία πρέπει να φέρει τα στοιχεία που θέτουν οι διατάξεις των άρθρων 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία τα οποία δεν μνημονεύονται στην έκθεση αναλυτικά, δε δύναται να ληφθούν υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου. Αναφορικά με τη νεοπαγή αυτή ανακριτική πράξη, η οποία μολονότι διαφοροποιείται σαφώς από την πράξη της ανακριτικής διείσδυσης, είχε τυποποιηθεί μόνο στο άρθρο 253B ΚΠΔ για τις ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς. Επιπλέον, καθίσταται πρόδηλο ότι η ανάγκη θέσπισης υποχρέωσης για την τήρηση αξιόπιστων πρακτικών για τις ενέργειες των συγκεκριμένα δρώντων, ούτως ώστε να ελέγχεται ο τρόπος δράσης τους, κατοχυρώθηκε από την Επιτροπή στην παρ. 4 του αρ. 254 ΚΠΔ, που ορίζεται ότι η διενέργεια της ανακριτικής πράξης γίνεται υπό την εποπτεία του εισαγγελέα.

2. **Η ανακριτική διείσδυση**²⁵: Μέχρι πρότινος, η υπό κρίση ανακριτική πράξη χαρακτηριζόταν εύλογα, αφενός μεν λόγω της κατάστροφής της ως λόγος άρσης του αδικού (στα αρ. 25 Β παρ. 1 του Ν. 1729/1987 ΚΑΙ αρ. 5 παρ. 1 του Ν. 2713/1999) και αφετέρου ένεκα του ασαφούς προσδιορισμού των σχετικών πράξεων των συμμετεχόντων αστυνομικών ή ιδιωτών-εμπίστων προσώπων, ως η προβληματικότερη νομοθετική ρύθμιση του καταλόγου των εξεταζομένων προσώπων. Πιο συγκεκριμένα, τα ως άνω πρόσωπα δεν είναι απαραίτητα αστυνομικά όργανα, αλλά δύναται να είναι και ιδιώτες, στους οποίους οι αρχές έχουν εμπιστοσύνη και τους δίνουν εντολή να διεξάγουν αυτοί το έργο της διείσδυσης, πλην όμως υπό την καθοδήγησή τους. Η ανακριτική μέθοδος αυτή εφαρμόστηκε και σε άλλα εγκλήματα, γεγονός το οποίο προκάλεσε αντιδράσεις στον νομικό κόσμο, καθόσον η άνευ σαφών ρυθμίσεων εφαρμογή της διάταξης σε όλο το φάσμα του αρ. 187 ΠΚ, θα μπορούσε να δημιουργήσει απρόβλεπτες και συνάμα επικίνδυνες καταστάσεις. Μείζον ζήτημα στην υπό κρίση ανακριτική πράξη, με σημαντικές συνέπειες, αποτελεί η διάκριση μεταξύ της επιτρεπόμενης και μη επιτρεπόμενης ανακριτικής διείσδυσης. Μέσα από τη διάκριση αυτή οροθετούνται και τα επιτρεπτά όρια αυτής, ώστε να αποφεύγονται αυθαιρεσίες κατά τη διενέργεια της, που σε περίπτωση που διαπιστωθούν, οδηγούν στην ακυρότητά τους και κατ'

²⁴Βλ. περισσότερα σε Α. Κωνσταντινίδης, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη 4η έκδ., 2020, σελ. 356 επ. και Α. Κωνσταντινίδης και Θ. Δαλακούρας, Εμβάθυνση στο Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σελ. 293 επ. και 311 επ.

²⁵Βλ. περισσότερα οπ.π.

επέκταση στην απαγόρευση αξιοποίησης του εξαχθέντος ανακριτικού υλικού. Εκ των ως άνω ρηθέντων λοιπόν προκύπτει, ότι η μη ύπαρξη ενδελεχέστερου νομικού πλαισίου ως προς τη διενέργεια της εν λόγω ανακριτικής πράξης είχε ως διακύβευμα, το κατά ποσό παραβιάζονται ή μη βασικές αρχές του Ποινικού μας Δικαίου όπως η αρχή της αναλογικότητας και του μη εξαναγκασμού σε αυτοενοχοποίηση, η κατάφαση των οποίων επισύρει μια απαγόρευση στην αξιοποίηση του εξαχθέντος παρανόμως αποδεικτικού υλικού και κατ' επέκταση θίγονταν ακόμη και δικαιώματα του κατηγορουμένου πολύ σημαντικά, όπως η παραβίαση του δικαιώματος του κατηγορουμένου για δίκαιη δίκη, η οποία επισύρει απόλυτη ακυρότητα (αρ. 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ και αρ. 171 παρ. 1 δ' και 510 παρ. 1 α'ΚΠΔ). Ως «εξυγίανση» των ως άνω πολύ σοβαρών ζητημάτων τα οποία ανέκυπταν και απασχολούσαν το νομικό κόσμο διαρκώς, δύναται να θεωρηθεί η παρέμβαση του νομοθέτη, ο οποίος εισήγαγε τις νέες διατάξεις κατά τις οποίες γίνεται αναλυτικότερη μνεία τόσο στα καθήκοντα του ανακριτικού υπαλλήλου ή του ιδιώτη όσο και στα στοιχεία συγκάλυψής του. Έτσι τίθεται ως βασική προϋπόθεση, η ανακριτική διείσδυση να διενεργείται **υπό την εποπτεία του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών**. Αναλυτικότερα η έρευνα δύναται να συμπεριλάβει και τη διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης, κατά την οποία ανακριτικός υπάλληλος με συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας αναλαμβάνει διεκπεραιωτικά καθήκοντα σε εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση με σκοπό την εξιχνίαση της δομής της, την αποκάλυψη των μελών της, καθώς και τη διακρίβωση των εγκλημάτων της παρ. 1, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει. Τα ίδια καθήκοντα μπορεί να αναλάβει και ιδιώτης υπό τους όρους των παραγράφων 2 έως 6 του παρόντος και εφόσον κατά τα λοιπά για τη δράση του είναι ενήμερος ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών. Ο ενεργών την ανακριτική διείσδυση μπορεί να φέρει συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας και φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσεται με αυτά για τις ανάγκες της έρευνας που διεξάγει. Οι λεπτομέρειες και η διαδικασία έκδοσης των εν λόγω στοιχείων συγκάλυψης ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Η διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης γίνεται υπό την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, για δε τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ανακριτικού υπαλλήλου ή του ιδιώτη συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ανακριτικού υπαλλήλου ή του ιδιώτη, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου. Τέλος, υπογραμμίζεται ότι οι νεοπαγείς διατάξεις ως προς την ανακριτική διείσδυση, προασπίζουν και διασφαλίζουν το δικαίωμα της σιωπής και το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορουμένου, διότι για τη θωράκιση της απαγόρευσης της μυστικής εξέτασης του υπόπτου ή του κατηγορουμένου από τυχόν αυθαιρεσία του ανακριτικού υπαλλήλου, τίθεται ως προϋπόθεση η ανακριτική διείσδυση να τελείται *υπό την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών*.

3. **Οι ελεγχόμενες μεταφορές**²⁶: Η ανακριτική πράξη του αρ. 38 του Ν. 2145/1993, των ελεγχόμενων μεταφορών, συνιστά μια ειδική περίπτωση παρακολούθησης που έχει να κάνει με τη μεταφορά παράνομων αγαθών, δια της περιοχής ή μέσα στην περιοχή ενός ή περισσότερων κρατών, εν γνώσει των αρμοδίων αρχών και υπό την επίβλεψή τους, χωρίς καθόλου ή με περιορισμένη επέμβαση των δικτικών αρχών με στόχο να καταστεί δυνατή η σύλληψη όλων των εμπλεκόμενων στη μεταφορά προσώπων. Σύμφωνα με τις παλιές διατάξεις της παρ. 1 του αρ. 253 Α ΚΠΔ και με τις νέες της παρ. 1 του αρ. 254 ΚΠΔ ως τροποποίησε το πρώτο, επεκτάθηκε χωρίς πρόσθετες εγγυήσεις, η δυνατότητα διενέργειας των ελεγχόμενων μεταφορών από το πεδίο της διακίνησης ναρκωτικών σε όλο το πλαίσιο των αξιόποινων πράξεων των παρ. 1 και 2 του αρ. 187 ΠΚ, καθότι είναι πρόδηλο ότι για την επιβολή του μέτρου δεν επαρκούν οι προϋποθέσεις που θέτει το αρ. 254 ΚΠΔ, από τη στιγμή που δεν καθορίζονται με σαφήνεια τα πλαίσια διενέργειας των άλλων ανακριτικών πράξεων που χωρούν κατά τη διάρκεια των μεταφορών. Ως μοναδική λύση στο εν λόγω ζήτημα, διαφαίνεται η ενδελεχής εξέταση των προϋποθέσεων έγκρισης του μέτρου, υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας, προκειμένου η ενδεχόμενη παράκαμψη της αρχής της νομιμότητας να δικαιολογείται- νομιμοποιείται και να καθίσταται ανεκτή η προσβολή των δικαιωμάτων της προσωπικής ελευθερίας, του ιδιωτικού βίου και της προσωπικότητας των εμπλεκόμενων προσώπων. Επισημαίνεται, ότι η υπό κρίση ανακριτική πράξη δεν καλύπτει τις περιπτώσεις μεταφοράς ή διακίνησης προσώπων παρανόμως εισερχόμενων στη χώρα, καθότι μια τέτοια διαστολή του πεδίου εφαρμογής θα ήταν ανεπίτρεπτη. Επίσης, η διενέργεια των ελεγχόμενων μεταφορών άνευ επιφυλάξεως του νόμου για αξιόποινες πράξεις, οι οποίες δεν προσδιορίζονται στη γραμματική διατύπωση του αρ. 187 ΠΚ επισύρει απαγόρευση αξιοποίησης του παρανόμως αποκτηθέντος αποδεικτικού υλικού. Άξιο αναφοράς καθίσταται το γεγονός ότι η παρούσα ειδική ανακριτική πράξη δεν τροποποιήθηκε καθόλου σε σχέση με τον προϊσχύον καθεστώς, ήτοι της προ της ψηφίσεως του Ν. 4620/2019, εκτός από την διάταξη της παρ. 4 του αρ. 254 ΚΠΔ, που επιτρέπει τις ελεγχόμενες μεταφορές και κατά τρίτων ανύποπτων προσώπων προκειμένου να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου ή ο τόπος διαμονής ή της κατοικίας του και εφόσον είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση αυτών των στοιχείων με άλλον τρόπο. Στις περιπτώσεις αυτές το αποδεικτικό υλικό που αφορά το τρίτο πρόσωπο καταστρέφεται αμέσως μετά την επίτευξη του ανακριτικού σκοπού, εκτός εάν με αυτό αποδεικνύεται η εκ μέρους του τέλεση κακούργηματος κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, του πολιτεύματος ή της ακεραιότητας της χώρας, οπότε επιτρέπεται η αξιοποίησή του σε δίκη για τα εν λόγω εγκλήματα.

4. **Η άρση του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών**²⁷ : Στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, οι ρυθμίσεις των αρ. 4 και

²⁶Βλ. περισσότερα οπ.π.

²⁷Βλ. περισσότερα οπ.π.

5 του Ν. 2225/1994 σημειώνονται ως οι επικρατέστερες προβλέψεις όσον αφορά στην παρακολούθηση των θιγόμενων προσώπων, με εξαίρεση την προϋπόθεση που θέτει η παρ. 2 στοιχ. Α΄ του αρ. 254 ΚΠΔ περί σοβαρών ενδείξεων. Στην ειδική αυτή ανακριτική πράξη, παρατηρούνταν μέχρι πρότινος ότι ο νομοθέτης ερμήνευε διασταλτικά τον όρο απόρρητο, χωρίς να καθιστά σαφές σε ποιο ακριβώς απόρρητο αναφέρεται, δημιουργώντας ίσως μια αμφιβολία αν περιλαμβάνονται στις διατάξεις αυτές όλα τα είδη του απορρήτου, ήτοι των τηλεπικοινωνιών, το τραπεζικό, το φορολογικό κ.α. **Με την θέσπιση ωστόσο της παρ. 1 στοιχ. Δ΄ του αρ. 254 ΚΠΔ, ο νομοθέτης αναφέρει πλέον ρητά ότι αναφέρεται μόνο στο απόρρητο των τηλεπικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών.** Καθίσταται πλέον σαφές ότι ως άρση του απορρήτου, νοείται η δια μέσου της τεχνολογίας αποκάλυψη του περιεχομένου των συνομιλιών των ύποπτων προσώπων είτε οι συνομιλίες αυτές έγιναν μέσω τηλεφώνου, είτε μέσω υπολογιστή, είτε με αλληλογραφία. Άξιο μνείας αναφορικά με τις νεοπαγείς ρυθμίσεις είναι η διάταξη της παρ. 4 του αρ. 254 ΚΠΔ, που επιτρέπει την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και κατά τρίτων ανύποπτων προσώπων προκειμένου να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου ή ο τόπος διαμονής ή της κατοικίας του και εφόσον είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση αυτών των στοιχείων με άλλον τρόπο. Ειδικότερο ζήτημα της άρσης του απορρήτου αποτελεί το επαγγελματικό απόρρητο, το οποίο διέπεται από τις διατάξεις του αρ. 212 ΚΠΔ, σύμφωνα με το οποίο θεωρείται απαγορευμένη η μαρτυρία των προσώπων που αναφέρονται στο εν λόγω άρθρο. Ωστόσο, αυτό αίρεται πολλές φορές ανάλογα με την κοινωνική λειτουργία που αυτό επιτελεί. Θεωρείται καταρχήν απαγορευμένη η άρση του απορρήτου της επικοινωνίας μεταξύ του κατηγορουμένου και του συνηγόρου υπερασπίσεως, καθότι η ενέργεια αυτή αντίκειται σε θεμελιώδεις αρχές του Ποινικού μας Δικαίου, όπως π.χ. το δικαίωμα του κατηγορουμένου σε δίκαιη δίκη. Όταν όμως υφίστανται σοβαρές ενδείξεις ότι και ο συνήγορος υπερασπίσεως, μετέχει με οποιαδήποτε ιδιότητα στην εγκληματική δραστηριότητα, τηρουμένης βέβαια της αναλογικότητας μέσου και σκοπού, δύναται να αρθεί το επαγγελματικό απόρρητο, καθότι ο κοινωνικός σκοπός του επαγγελματικού απορρήτου εκλείπει και απλώς καλύπτεται υπό το μανδύα της εγκληματικής δράσεως, η οποία κυριαρχεί. Δέον όπως επισημανθεί ότι σύμφωνα με την παρ. 6 του αρ. 5 του Ν. 2225/1994, η χρονική διάρκεια της άρσης του απορρήτου δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες Παρατάσεις της διάρκειας αυτής, οι οποίες δεν υπερβαίνουν κάθε φορά τους δύο (2) μήνες, μπορούν να διαταχθούν με τη διαδικασία, που προβλέπεται κατά περίπτωση, για την επιβολή του μέτρου και υπό τον όρο ότι εξακολουθούν να υφίστανται οι λόγοι της άρσης. Σε κάθε περίπτωση οι παρατάσεις δεν μπορούν να υπερβαίνουν συνολικά τη διάρκεια των δέκα (10) μηνών. Το ανώτατο αυτό χρονικό όριο δεν ισχύει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η άρση διατάσσεται για λόγους εθνικής ασφάλειας. Επιπροσθέτως, στην έννοια του απορρήτου υπάγονται και τα συνδετικά δεδομένα των τηλεπικοινωνιών, δηλ. τα εξωτερικά στοιχεία (ταυτότητα, τόπος, αριθμοί τηλεφωνικών συνδέσεων καλούντος και καλουμένου, χρόνος

πραγματοποίησης, διάρκεια), καθότι αποκαλύπτουν εν γένει το είδος, τη ροή και τη φορά των διαπροσωπικών σχέσεων. Συμπερασματικά, επιβάλλεται ο σεβασμός στην αρχή της αναλογικότητας και ως εκ τούτων, η άρση δέον όπως εμφανισθεί, ως το μοναδικό και συνάμα πρόσφορο μέσο προς εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου σκοπού. Για τη ρεαλιστική πραγμάτωση αυτού όμως, απαιτείται να παρατίθενται στη διάταξη της άρσης ενδελεχώς και επισταμένως, όλα εκείνα τα πραγματικά περιστατικά τα οποία συνθέτουν την *in concreto* άρση του απορρήτου συγκεκριμένων προσώπων, καθότι αποτελούν το μοναδικό πρόσφορο και αναγκαίο μέσο ως προς τον συναρτώμενο σκοπό.

5. Η καταγραφή της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα²⁸ : Η εν λόγω ειδική ανακριτική πράξη, θέτει επί τάπητος το ζήτημα διάκρισης ανάμεσα σε ιδιωτικό και δημόσιο χώρο, όσο και στα ζητήματα καθορισμού των ορίων επέμβασης στα δικαιώματα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής και στις ειδικότερες εκφάνσεις τους, ήτοι στο δικαίωμα επί της ίδιας εικόνας και στο δικαίωμα επί του μη δημόσια εκφερόμενου προφορικού λόγου (αρ. 5, 9^Α Συντ.).Εν προκειμένω λοιπόν, η καταγραφή με τεχνικά μέσα εντός της οικίας του ατόμου είναι απαγορευμένη και ως ειδική ανακριτική πράξη. Ως κατοικία στα περισσότερα νομοθετήματα, νοείται τόσο η ιδιωτική όσο και η επαγγελματική στέγη, καθόσον ορθά διευκρινίζεται στην σχετική αιτιολογική έκθεση του εξεταζόμενου νόμου (Ν. 2713/1999), ότι η καταγραφή με συσκευές ήχου και εικόνας αφορά μόνο συμπεριφορά ή γεγονότα που λαμβάνουν χώρα εκτός κατοικίας. Επίσης δεν διευκρινίζεται επαρκώς, αν στην υπό παρακολούθηση συμπεριφορά περιλαμβάνεται κάθε είδους συνομιλίες ή μόνον ο δημόσια εκφερόμενος λόγος. Από την ως άνω διάταξη του νόμου προκύπτει ότι για το επιτρεπτό της διεξαγωγής της ηχητικής ή οπτικής καταγραφής ισχύουν ότι και για την άρση του απορρήτου επικοινωνιών που έγινε ειδική μνεία ανωτέρω. Ως απαγορευμένη λοιπόν, πρέπει να θεωρείται η παρακολούθηση που διενεργείται από μυστικό αστυνομικό που δρα με κρυφές συσκευές μετάδοσης ή καταγραφής συνομιλιών εντός της κατοικίας του θιγόμενου προσώπου, καθώς και η παρακολούθηση που γίνεται με τη βοήθεια ειδικών ηλεκτρονικών μέσων έξω από το χώρο της κατοικίας και επιτρέπει την καταγραφή των εσωτερικών συνομιλιών ή μονολόγων. Δέον λοιπόν όπως ορισθεί με σαφήνεια ότι **α)** αντικείμενο της καταγραφής να είναι μόνον η μη δημόσια συμπεριφορά του θιγόμενου προσώπου, **β)** αντικείμενο της καταγραφής δεν μπορεί να είναι ο μη δημόσια εκφερόμενος λόγος των προδήλως εμπιστευτικά συνομιλούντων προσώπων ή ο μονόλογος του υπόπτου χωρίς την παρουσία τρίτων και αν **γ)** παρά ταύτα εξαχθεί παράνομο υλικό, τούτο δε θα μπορεί να αξιοποιηθεί (αρ. 19Σ). Τέλος, η άνευ επιφυλάξεως του νόμου επιβολή του μέτρου πρέπει να γίνει δεκτό ότι επιφέρει απαγόρευση αξιοποίησης του παρανόμως αποκτηθέντος αποδεικτικού υλικού, δηλαδή της συνδρομής σοβαρών ενδείξεων τέλεσης ενός εγκλήματος του αρ. 187 ΠΚ, της εφαρμογής της ρήτρας

²⁸Βλ. περισσότερα οπ.π.

επικουρικότητας και της κατάφασης των προϋποθέσεων των παρ. 3 έως 5 του αρ. 254 ΚΠΔ. Άξιο μνείας και στην εν λόγω ειδική ανακριτική πράξη είναι η διάταξη της παρ. 4 του αρ. 254 ΚΠΔ, που επιτρέπει την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και κατά τρίτων ανύποπτων προσώπων προκειμένου να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου ή ο τόπος διαμονής ή της κατοικίας του και εφόσον είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση αυτών των στοιχείων με άλλον τρόπο.

6. Η διασταύρωση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα²⁹ : Η ειδική αυτή ανακριτική πράξη, αφορά στη συσχέτιση ή των συνδυασμό των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που βρίσκονται καταχωρημένα στα αρχεία των φυσικών ή νομικών προσώπων, με σκοπό τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού προφίλ του υπόπτου και κατ' επέκταση την τελευταία ανακριτική πράξη του επίμαχου καταλόγου. Ως δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα, νοείται κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε κάποιο φυσικό πρόσωπο, γίνεται λόγος δηλαδή για προσδιορισμένο πρόσωπο, του οποίου η ταυτότητα δύναται να εξακριβωθεί. Υπάρχει βέβαια και μια υποκατηγορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, «τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα», η οποία διασφαλίζεται από τη νομοθεσία μας έτι περισσότερο, καθότι εμπεριέχει πληροφορίες του ατόμου, που έχουν να κάνουν με την εθνική του προέλευση, τις θρησκευτικές και πολιτικές του πεποιθήσεις, την υγεία του, την ερωτική του ζωή, καθώς και το ποινικό του μητρώο. Αυτονόητο είναι εξάλλου ότι η επεξεργασία των ευαίσθητων αυτών δεδομένων οφείλει να θεωρείται ως απαγορευμένη, τόσο αν αυτά δεν έχουν συλλεγεί νομίμως όσο και όταν αυτά δεν αφορούν στην ποινικώς διαφέρουσα συμπεριφορά του θιγόμενου προσώπου. Η επεξεργασία ή συσχέτιση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, συνίσταται σε συλλογή, καταχώριση, οργάνωση, διατήρηση, αποθήκευση, εξαγωγή, διαβίβαση, χρήση και κάθε μορφής επεξεργασία, διάθεση, συσχέτιση ή συνδυασμό των ως άνω. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, συνίστανται στο γενικότερο δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης του ατόμου, το οποίο ερείδεται στο αρ. 9^Α του Συντάγματος. Έτσι λοιπόν, κάθε αξιοποίηση των δεδομένων αυτών κατά παρέκκλιση του σκοπού που επιδιώκεται κατά τη συλλογή τους, θα πρέπει να βρίσκεται σε συνάρτηση με ειδική και σαφή ρύθμιση και να δικαιολογείται ως ανάλογη. Έτσι: **i)** θα πρέπει να υπάρχει οριοθέτηση εκ των προτέρων και ο προσδιορισμός της κατηγορίας των δεδομένων που θα υποστούν επεξεργασία, καθώς και να είναι συγκεκριμένος και συνάμα ειδικός ο σκοπός για την εκπλήρωση του οποίου η συσχέτιση αποτελεί το μόνο πρόσφορο και αναγκαίο μέσο, **ii)** η νόμιμη καταχώριση των δεδομένων, ως προελέχθη ανωτέρω, ακόμα και αν αυτά αφορούν την ποινικώς ενδιαφέρουσα πράξη του θιγόμενου, **iii)** το παρανόμως εξαχθέν δεδομένο θα επιφέρει την απαγόρευση αξιοποίησής του (παρ. 3 του αρ. 19 του Σ).

²⁹Βλ. περισσότερα οπ.π.

Βασικά γνωρίσματα όλων των ανωτέρω ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι η επέκταση των δικονομικών αυτών επεμβάσεων σε **ανύποπτα τρίτα πρόσωπα** και η **απόλυτη μυστικότητα** τους. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό τους είναι, ότι διενεργούνται όχι αποκλειστικά προς διαλεύκανση ενός τελεσθέντος εγκλήματος, αλλά **και προληπτικά, προς αποτροπή τέλεσής του** στο μέλλον, δηλαδή συνδράμουν στην πρόληψη του οργανωμένου εγκλήματος, τα οποία όμως ελλοχεύουν ποικίλους κινδύνους.

Αρχικά, η άνευ όρων διερεύνηση του κύκλου των προσώπων που θίγονται από τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, στα πλαίσια της διώξεως του κατηγορουμένου ή του υπόπτου, υπονομεύει, αισθητά, την αρχή του προσήκοντος βαθμού υπόνοιας τέλεσης ενός εγκλήματος και εν γένει την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας³⁰. Εν συνεχεία, λόγω του μυστικού χαρακτήρα των ανακριτικών αυτών πράξεων δημιουργείται ένα *έλλειμμα ενημέρωσης του θιγομένου προσώπου*, με αποτέλεσμα, αφενός μεν να περιορίζεται η δυνατότητα έγκαιρης και αποτελεσματικής υπεράσπισής του, αφετέρου δε να μην πληροφορηθεί ποτέ τον τρόπο με τον οποίο συγκεντρώθηκε το σε βάρος του αποδεικτικό υλικό, το είδος συλλογής του και τη χρήση του, συνεπώς, παραβιάζονται οι αρχές της δημοσιότητας, της έγγραφης διαδικασίας της προδικασίας και η απαγόρευση εξαναγκασμού σε αυτοενοχοποίηση (*nemo tenetur se ipsum accusare/prodere*).

Περαιτέρω, η ως άνω μυστικότητα, η οποία θα μπορούσε να μεταφρασθεί και ως αποδυνάμωση της εσωτερικής δημοσιότητας κατά τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, φέρνουν στο προσκήνιο το ζήτημα του «δικαιώματος ενημέρωσης», το οποίο αποτυπώνει την αμφίσημη προβληματική που δημιουργείται ανάμεσα στην αφενός αποτελεσματική καταπολέμηση του εγκλήματος και στην αφετέρου αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων του ατόμου. Στάθμιση, που εν προκειμένω καταλήγει σχεδόν πάντα υπέρ του συμφέροντος της προστασίας της κοινωνίας.

Εκ των ως άνω λοιπόν, καθίσταται εύλογη η απαίτηση αυστηρά συσταλτικής εφαρμογής των σχετικών προληπτικών μέτρων, ούτως ώστε η λήψη τους να συμβαδίζει με την αξιούμενη θέσπισή τους ως απολύτως εξαιρετικών μέτρων. Εξάλλου, στον απόηχο των θεμελιωδών αξιακών αναφορών του ΕΔΔΑ σε αντίστοιχα πεδία επεμβάσεων, όπου αναδείχθηκε ως επιτακτική ανάγκη η θεσμοθέτηση ουσιαστικής και όχι τυπικής αιτιολόγησης των προϋποθέσεων για τη διενέργεια των σχετικών ανακριτικών πράξεων, ήδη στην παρ. 3 του αρ. 254 ΚΠΔ, αναφέρεται ότι «Στην αιτιολογία του βουλεύματος γίνεται **ειδική μεία:**

- α) της αξιόποινης πράξης,
- β) των σοβαρών ενδείξεων ενοχής σε βάρος του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η ανακριτική πράξη,
- γ) του σκοπού αυτής,

³⁰Θ. Δαλακούρα, Ηλεκτρονικό Έγκλημα, οπ.π. σελ. 249 επ.

δ) της αδυναμίας ή ιδιαίτερης δυσχέρειας διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλο τρόπο, και

ε) της απόλυτα αναγκαίας χρονικής διάρκειας της ανακριτικής πράξης». Τούτο προωθήθηκε.

Δηλαδή το βούλευμα πρέπει να φέρει συγκεκριμένα και αιτιολογημένα στοιχεία που είναι ικανά και νομοπολιτειακά συμβατά με την ανάγκη για μυστική διεξαγωγή των εν λόγω ανακριτικών πράξεων προς δίωξη του εγκλήματος, ιδιαιτέρως του ηλεκτρονικού.

2.2.1. Προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων του 254 ΚΠΔ

Οι κίνδυνοι των επίμαχων ειδικών ανακριτικών πράξεων, ως εκτέθηκαν ανωτέρω, περιορίζονται σημαντικά από την προσπάθεια του νομοθέτη να προσδώσει μια σαφή και αναλυτική ρύθμιση των γενικών και ειδικών προϋποθέσεων για τη διενέργειά τους, συγκεκριμένα στις παραγράφους 2, 3 και 4 του άρθρου 254 του κώδικα Ποινικής Δικονομίας επιβάλλονται ορισμένες πρόσθετες γενικές προϋποθέσεις λήψης των μέτρων και είναι οι εξής:

- Η προϋπόθεση συνδρομής σοβαρών ενδείξεων³¹.
- Η προϋπόθεση της κατάφασης της αναγκαιότητας των ειδικών ανακριτικών πράξεων³².
- Η προϋπόθεση της έκδοσης ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος του αρμοδίου δικαστικού Συμβουλίου³³.

³¹Με αυτή την προϋπόθεση γίνεται σαφής η πρόθεση του νομοθέτη να διαφοροποιήσει τον υψηλότερο βαθμό πιθανότητας της ενοχής από τις επαρκείς ή αποχρώσες ή αρκούσες ενδείξεις που αξιώνονται για την παραπομπή του κατηγορουμένου. Αποτέλεσμα τούτου λοιπόν είναι η αναγνώριση των εν λόγω ενδείξεων να ερείδεται σε πραγματικά περιστατικά, που αφορούν στο παρελθόν (retrospective).

³²«Αν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων των άρθρων 187Α ΠΚ ή των λοιπών πράξεων που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου αυτού είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής. Η προϋπόθεση αυτή, αναγιγνώσκειται ως αποτύπωση της αρχής της αναγκαιότητας, καθότι επισημαίνει την «διαφορετικά αδύνατη» ή «ιδιαιτέρως δυσχερής», με δεδομένο πάντα ότι εισήχθησαν οι εν λόγω ανακριτικές πράξεις για πρόληψη και καταστολή συγκεκριμένων εγκλημάτων, οι οποίες δε δύναται να καλυφθούν με τις γενικές ανακριτικές πράξεις του αρ. 251 ΚΠΔ. Πρέπει λοιπόν να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά ως αρνητική περιοριστική προϋπόθεση για τη διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων, η οποία στοχεύει ευθέως στην προστασία του ατόμου. Συγκεκριμένα, επιβάλλει η διενέργεια τους να διατάσσεται μόνο εφόσον η αυτή καθίσταται ως μοναδικό πρόσφορο και άρα μοναδικό αναγκαίο μέσο, είτε ως το λιγότερο επαχθές για την υλοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού της εξάρθρωσης της εγκληματικής οργάνωσης.

³³Η εν λόγω προϋπόθεση εγγράφεται δικαίως ως κομβική εγγύηση για την αποτροπή αυθαιρεσιών κατά τη λήψη απόφασης διενέργειας των ανακριτικών πράξεων. Αντίθετα με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, που αντιμετωπίζουν την διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων με μεγαλύτερη ελαστικότητα π.χ. με έγκριση δικαστή προδικασίας, εισαγγελέα ή και βοηθητικών εισαγγελικών

Οι εν λόγω προϋποθέσεις καθίστανται άκρως σημαντικές, ιδιαίτερα στο χώρο της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας, όπου η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων κατά την ΕΣΔΑ, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ και το Σύνταγμα ενόψει και του νέου θεσμικού πλαισίου για την προστασία των προσωπικών δεδομένων³⁴, ακροβατεί συνεχώς σε ένα τεταμένο σχοινί.

2.2.2. Ελλείπουσες εγγυήσεις και προϋποθέσεις του σχετικού νομικού πλαισίου

Εξετάζοντας διεξοδικότερα τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων του άρθρου 254 ΚΠΔ εντοπίζονται ορισμένα προβλήματα, τα οποία χαρακτηρίζονται ως κενά και τείνουν να καλυφθούν με την ορθότερη ερμηνεία και εφαρμογή των αρχών της δικαστικής ακρόασης (άρθρο 20 Σ), της αναλογικότητας και της δίκαιης δίκης (άρθρο 6 παρ. 1 εδ. α' ΕΣΔΑ, 14 παρ. 1 εδ. β' ΔΣΑΠΔ). Τοιουτοτρόπως:

⇒ **Το πρώτο κενό: η έλλειψη ενημέρωσης του θιγόμενου προσώπου**

Το δικαίωμα ενημέρωσης του θιγόμενου προσώπου στο σημείο αυτό, καταστρατηγείται «νομίμως», το οποίο ερείδεται στο γενικότερο και ένα από τα βασικότερα και συνάμα θεμελιώδη δικαιώματα του ΚΠΔ, το δικαίωμα ακρόασης. Περαιτέρω, η ως άνω μυστικότητα, η οποία θα μπορούσε να μεταφρασθεί και ως αποδυνάμωση της εσωτερικής δημοσιότητας κατά τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, φέρνουν στο προσκήνιο το ζήτημα του «δικαιώματος ενημέρωσης», το οποίο αποτυπώνει την αμφίσημη προβληματική που δημιουργείται ανάμεσα στην αφενός αποτελεσματική καταπολέμηση του εγκλήματος και στην αφετέρου αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων του ατόμου. Στάθμιση, που εν προκειμένω καταλήγει σχεδόν πάντα υπέρ του συμφέροντος της προστασίας της κοινωνίας.

υπαλλήλων, ο Έλληνας νομοθέτης προσεγγίζει με ιδιαίτερη αυστηρότητα την έγκριση για τη διενέργεια τους. Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο είναι εκείνο που θα αξιολογήσει τις ενδείξεις τέλεσης του εγκλήματος ως «σοβαρές», θα κρίνει την αναγκαιότητα για τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων και φυσικά τον απολύτως αναγκαίο χρόνο διάρκειάς τους και το πλαίσιο δράσης των οργάνων υλοποίησής τους. Επιπλέον, μείζονος σημασίας είναι η πρόβλεψη με την οποία ο αρμόδιος εισαγγελέας ή ανακριτής δύναται σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις να διατάξει τη διενέργειά τους, όμως η ισχύς της σχετικής διάταξης έρευνας παύει αυτοδίκαια με την πάροδο της τριήμερης προθεσμίας, εάν ο εκδώσας την σχετική διάταξη δεν την εισάγει προς έλεγχο και έγκριση στο αρμόδιο Συμβούλιο, το οποίο ελέγχει και τη συνδρομή των επειγουσών περιστάσεων. Η μείζονος σημασίας προϋπόθεση αυτή, κινδύνευε άμεσα μέχρι πρότινος από την έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας του βουλεύματος, όταν αντίκειται δηλαδή στα άρθρα 93 παρ. 3 Σ και 139 ΚΠΔ. Το κενό αυτό λοιπόν προσπάθησε να καλύψει η Επιτροπή κάνοντας έτσι ειδική μνεία στην παρ. 3 του αρ. 254 ΚΠΔ.

³⁴https://edpb.europa.eu/about-edpb/about-edpb/legal-framework_el

Το έλλειμμα ενημέρωσης του θιγόμενου προσώπου, θα μπορούσε να νομιμοποιηθεί μερικώς και να συνάδει περισσότερο με τις βασικές αρχές του ΚΠΔ, αν υπήρχε νομοθετική διάταξη που θα υποχρέωνε τον αρμόδιο εισαγγελέα να ενημερώνει εγγράφως τουλάχιστον τα πρόσωπα, τα οποία θίχτηκαν από τη διενέργεια της μυστικής ανακριτικής έρευνας και δεν ασκήθηκε εναντίον τους ποινική δίωξη. Η μεταγενέστερη αυτή ενημέρωση για την έρευνα, τον τρόπο συλλογής του υλικού και των στοιχείων που συνθέτουν την ειδική αιτιολογία συλλήβδην, θα μπορούσε να τελεί υπό προϋποθέσεις, όπου θα προβλεπόταν η δυνατότητα ματαίωσης ή αναβολής της μετά από απόφαση του αρμοδίου δικαστικού συμβουλίου ή εφόσον δεν διακυβευόταν ο σκοπός της διενεργηθείσας ανακριτικής πράξεως. Με αυτόν τον τρόπο θα διασφαλιζόταν έτι περισσότερο το αίσθημα ασφαλείας και εμπιστοσύνης των πολιτών έναντι των κρατικών οργάνων, καθώς και το κύρος μιας έννομης τάξης η οποία δεν λειτουργεί υπό πλήρη μυστικότητα, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος στις εκάστοτε αυθαιρεσίες των κρατικών οργάνων.

Ωστόσο, το υπό κρίση δικαίωμα ενημέρωσης του θιγόμενου προσώπου, θεσμοθετείται στην παρ. 9 εδ. Α' του αρ. 5 του Ν.2225/1994, καθόσον προβλέπεται η δυνατότητα της σχετικής επιτροπής να αποφασίσει τη γνωστοποίηση της επιβολής του μέτρου της άρσης του απορρήτου επικοινωνίας στους θιγόμενους, υπό την αναγκαία προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε. Στην περίπτωση αυτή και μόνο, δύναται η σχετική επιτροπή να γνωστοποιήσει την επιβολή του μέτρου της άρσης του απορρήτου επικοινωνίας στους θιγόμενους³⁵.

⇒ **Το δεύτερο κενό (σε παλιό ΚΠΔ): η μη διάκριση των προϋποθέσεων επέμβασης σε ανύποπτα πρόσωπα (το οποίο καλύφθηκε μερικώς με τον νέο Κώδικα)**

Πρόδηλο είναι και το δεύτερο έλλειμμα των σχετικών διατάξεων που παρατηρούνταν, δηλαδή της μη διάκρισης των προϋποθέσεων επέμβασης σε τρίτα-ανύποπτα πρόσωπα, καθότι ένεκα της φύσεως των ειδικών ανακριτικών πράξεων, είναι αναπόφευκτη η διεύρυνση του

³⁵Ως προς το φλέγον αυτό ζήτημα του ΚΠΔ, ο κ. Δαλακούρας τοποθετείται ακολούθως: για τη χορήγηση του δικαιώματος ενημέρωσης, ήγουν ο όρος «μη διακινδύνευσης του σκοπού για τον οποίο διατάχθηκε το μέτρο και άρα μη διακινδύνευσης της αποτελεσματικότητας του», αποτυπώνει με σαφήνεια τη γενικότερη αμφίσημη προβληματική, κυρίαρχο σημείο της οποίας αποτελεί η νομοθετική στάθμιση στις αξίες αφενός της αποτελεσματικής καταπολέμησης του εγκλήματος και αφετέρου της προστασίας των δικαιωμάτων του ατόμου. Η στάθμιση απέβη υπέρ της καταπολέμησης του εγκλήματος και συγκεκριμένα υπέρ του κοινωνικού συμφέροντος. Επιπροσθέτως, όπως έχει προσθέσει ωσαύτως ο κ. Δαλακούρας, θα μπορούσε να εισαχθεί ένεκα των ως άνω προβληματικών, ένας αυτεπαγγέλτως διοριζόμενος συνήγορος υπεράσπισης του θιγόμενου προσώπου, στον οποίο θα μετακυλούσε η άσκηση όλων των νομίμων δικαιωμάτων του defacto κατηγορουμένου, άνευ γνώσεως και εγκρίσεως του, μοντέλο το οποίο έχει εφαρμοσθεί με επιτυχία και σε άλλες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις, θωρακίζοντας έτσι θεμελιώδεις αρχές και δικαιώματα από την αυθαιρεσία των κρατικών οργάνων.

κύκλου των προσώπων που θίγονται από τις ως άνω πράξεις, ειδικά όσων ανήκουν στον κύκλο των κοινωνικών επαφών του de facto κατηγορουμένου.

Το μέχρι πρότινος νομοθετικό κενό το οποίο συνίσταται στο ότι πουθενά κατά τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων δεν γινόταν μνεία για τρίτα πρόσωπα, καλύφθηκε με το Ν. 4620/2019, παρ. 4 του αρ. 254 ΚΠΔ, το οποίο συμπεριλαμβάνει και τρίτα αμέτοχα πρόσωπα, ούτως ώστε να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου ή ο τόπος διαμονής του. Ορίζεται περαιτέρω ότι *«[σ]τις περιπτώσεις αυτές το αποδεικτικό υλικό που αφορά το τρίτο πρόσωπο καταστρέφεται αμέσως μετά την επίτευξη του ανακριτικού σκοπού, εκτός εάν με αυτό αποδεικνύεται η εκ μέρους του τέλεση κακούργηματος κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, του πολιτεύματος ή της ακεραιότητας της χώρας, οπότε επιτρέπεται η αξιοποίησή του σε δίκη για τα εν λόγω εγκλήματα.»*

⇒ Το τρίτο κενό: η αξιοποίηση των «τυχαίων ευρημάτων»

«Τυχαία ευρήματα», καλούνται τα στοιχεία που ανευρίσκονται κατά τη διάρκεια διεξαγωγής μιας ήδη διαταχθείσας έρευνας, για άλλο σκοπό και από μόνα τους θεμελιώνουν αυτά τα ίδια ή οι περιστάσεις υπό τις οποίες ανευρέθηκαν, υπόνοιες/πιθανολόγηση περί τελέσεως μιας νέας αξιόποινης πράξης του ίδιου δράστη ή έτερου προσώπου (παρ. 4 αρ. 6 Ν. 2928/2001). Ουδέν πρόβλημα εν συνεχεία υφίσταται, στην περίπτωση που τα αποκτηθέντα έχουν σχέση με τους λόγους τους οποίους ρητώς αναφέρει το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο στο βούλευμα του. Σε αντιπαραβολή της ως άνω διάταξης με την παρ. 10 του αρ. 5 του Ν. 2225/1994, προκύπτει ότι το περιεχόμενο της ανταπόκρισης ή της επικοινωνίας, που έγινε γνωστό λόγω της άρσης του απορρήτου, καθώς και κάθε άλλο στοιχείο σχετικό με αυτό, απαγορεύεται με ποινή ακυρότητας να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε οποιαδήποτε άλλη ποινική ή μη ποινική δίκη για σκοπό διαφορετικό από αυτόν που ορίζεται στο βούλευμα.

Κατ' εξαίρεση όμως, η χρήση των τυχαίων ευρημάτων για την εξακρίβωση άλλου ιδιαίτερου σοβαρού εγκλήματος, δυνάμει αυτών που αναφέρονται στην παρ. 1 του αρ. 4 του Ν. 225/1994, επιτρέπεται, για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου σε ποινική δίκη για πλημμέλημα ή κακούργημα³⁶.

³⁶Σημειωτέον ότι κάθε άλλο σχετικό στοιχείο απαγορεύεται με ποινή ακυρότητας να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε οποιαδήποτε άλλη ποινική ή μη ποινική δίκη για σκοπό διαφορετικό από αυτόν που είχε καθορισθεί με το βούλευμα. Για την προάσπιση του ατομικού συμφέροντος, δέον όπως ρυθμιστεί, ότι σε περίπτωση αδυναμίας προσδιορισμού των θιγόμενων προσώπων (από το συμβούλιο), τα αποκτηθέντα στοιχεία κατά τη διενέργεια της ανακριτικής πράξεως να μη δύνανται να αποτελέσουν μέρος της σχηματισθείσας δικογραφίας, αλλά να τίθενται στο αρχείο της εισαγγελίας (όπως ακριβώς στην περ. του αρ. 31 της παρ. 2 εδ. Β').

2.3. Ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 255

2.3.1. Έννοια και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ειδικών ανακριτικών πράξεων του 255

Στο άρθρο 255 του Ποινικού μας Κώδικα με τον τίτλο «Ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς», περιγράφονται οι Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις αποκλειστικά για τα εγκλήματα διαφθοράς. Κατά την ανάγνωση των διατάξεων του άρθρου 255, αμέσως καταφάσκει κανείς την ύπαρξη κοινών στοιχείων με το άρθρο 254 ΚΠΔ. Οι ομοιότητες αυτές προκύπτουν από το γεγονός, ότι στο εν λόγω άρθρο προβλέπεται η διενέργεια ορισμένων εκ των ανακριτικών πράξεων του 254 μόνο για τα συγκεκριμένα, αναφερόμενα σε αυτό, εγκλήματα διαφθοράς και μόνον όταν αυτά δεν τελούνται στα πλαίσια εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, διότι στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι διατάξεις του 254.

Όπως και στις ειδικές ανακριτικές πράξεις του 254, έτσι και σε αυτές του 255 δημιουργείται έντονος προβληματισμός αναφορικά με την προστασία του θεμελιωδών συνταγματικών δικαιωμάτων του ατόμου από την τυχόν αυθαιρεσία των κρατικών οργάνων, την διαφύλαξη της αρχής του προσήκοντος βαθμού υπόνοιας τέλεσης του εγκλήματος, της αρχής της αναλογικότητας, της δημοσιότητας, της έγγραφης διαδικασίας της προδικασίας, της ακρόασης και της απορρέουσας από την αρχή του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου, απαγόρευση εξαναγκασμού σε αυτοενοχοποίηση (*nemo tenetur se ipsum accusare/prodere*). Αυτό συμβαίνει, διότι παραμένουν οι ίδιες προαναφερθείσες στην παρούσα ελλείπουσες εγγυήσεις για την ορθή εφαρμογή των διατάξεων περί διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων.

Η συγκαλυμμένη έρευνα δύναται να διενεργηθεί, αφενός μεν όχι μόνο όταν ήδη τελείται η εγκληματική πράξη, αλλά και όταν πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση της, αφετέρου δε, όχι, αποκλειστικά από ανακριτικούς υπαλλήλους αλλά και από ιδιώτες, οι οποίοι ενεργούν υπό τις οδηγίες των πρώτων, και προστέθηκε επίσης όταν *«όπως προκύπτει από ενδείξεις για προηγούμενη συστηματική δράση του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η συγκεκριμένη έρευνα ή από την εύρεση αδικαιολόγητων περιουσιακών στοιχείων του κατά τον έλεγχο της περιουσιακής κατάστασής του, και η αποκάλυψη αυτής είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ιδιαίτερω δυσχερής»*.

2.3.2. Οι επιμέρους ειδικές ανακριτικές πράξεις και οι προϋποθέσεις διενέργειάς τους

Το άρθρο 255, είναι φανερό ότι «δανείζεται» τις ειδικές ανακριτικές πράξεις του 254, όχι όμως όλες. Όπως προκύπτει από το β' σκέλος του οικείου άρθρου, για την καταπολέμηση των εγκλημάτων της διαφθοράς ο Έλληνας νομοθέτης επέλεξε να διατηρήσει τις τέσσερις από τις έξι

προβλεπόμενες στο άρθρο 254 ειδικές ανακριτικές πράξεις, οι οποίες αναλύθηκαν διεξοδικά παραπάνω και είναι

- 1) η συγκαλυμμένη έρευνα,
- 2) η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών,
- 3) η καταγραφή της δραστηριότητας εκτός κατοικίας με ειδικά τεχνικά μέσα και
- 4) η συσχέτιση ή συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Οι προϋποθέσεις για τη διενέργειά τους ταυτίζονται με εκείνες του άρθρου 254, στο οποία, μάλιστα, παραπέμπει η οικεία διάταξη. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, απαραίτητες προϋποθέσεις για την διενέργεια των ανωτέρω ανακριτικών πράξεων, για τη μέγιστη διαφύλαξη των προσβαλλόμενων δικαιωμάτων του ατόμου και τον περιορισμό των κινδύνων της κρατικής αυθαιρεσίας, είναι η συνδρομή σοβαρών ενδείξεων, η κατάφαση της αναγκαιότητας διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων και η έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος του αρμοδίου δικαστικού Συμβουλίου.

Η συγκαλυμμένη έρευνα³⁷, υπό το πέπλο της απόλυτης μυστικότητας, δίνει τη δυνατότητα σε ανακριτικούς υπαλλήλους και σε ιδιώτες, συνεργαζόμενους με τους πρώτους και υπό τις οδηγίες τους, αποκρύπτοντας την πραγματική τους ταυτότητα να έρθουν σε επαφή με τους υπόπτους και να συλλέξουν σημαντικό αποδεικτικό υλικό. Το εν λόγω αποδεικτικό υλικό συγκεντρώνεται, από την πλήρη πλάνη των διωκόμενων ατόμων, από τα οποία οι κεκαλυμμένοι αστυνομικοί ή ιδιώτες δύνανται να αποσπάσουν εμπιστευτικές πληροφορίες. Εκείνος που ενεργεί την έρευνα δύνανται να φέρει συγκαλυμμένα όλα τα προσωπικά του στοιχεία και χαρακτηριστικά και να συναλλάσσεται με αυτά στα πλαίσια της έρευνας.

Σε καμία περίπτωση όμως, δεν επιτρέπεται στον ενεργούντα την έρευνα να προκαλέσει στον ύποπτο την απόφαση τέλεσης της εγκληματικής πράξης, ο ρόλος είναι αμιγώς παθητικός και κατά βάση περιορίζεται στη συλλογή εμπιστευτικών πληροφοριών. Τούτο συνάδει με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, που απαιτεί για τη νομιμοποίηση της συγκαλυμμένης έρευνας ως ανακριτικής πράξης την πρωτοβουλία για την τέλεση της αξιόποινης πράξης να την έχει ο δράστης και όχι ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης. Αυτό σημαίνει, δηλαδή, ότι ο δράστης έχει την πρωτοβουλία τελέσεως της πράξης και έχει εκδηλώσει την ειλημμένη απόφασή του για την τέλεση αυτής³⁸.

³⁷Με τις νέες τροποποιήσεις του ΠΚ και ΚΠΔ, η συγκαλυμμένη έρευνα του 255 προβλέφθηκε αυτοτελώς και στο 254 ΚΠΔ.

³⁸Ως προς την συγκαλυμμένη έρευνα, διασφαλίζεται το δικαίωμα της σιωπής και το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορουμένου, διότι για τη θωράκιση της απαγόρευσης της μυστικής εξέτασης του υπόπτου ή του κατηγορουμένου από τυχόν αυθαιρεσία του ανακριτικού υπαλλήλου, τίθεται ως προϋπόθεση η συγκαλυμμένη έρευνα να τελείται *υπό την εποπτεία του εισαγγελέα διαφθοράς (στοιχ. Α' αρ. 255 ΚΠΔ)*.

Για την νομιμότητα δηλαδή της διενέργειας της ειδικής αυτής ανακριτικής πράξης, σύμφωνα με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, για τη διαφύλαξη της δίκαιης δίκης γίνεται δεκτό ότι οι αστυνομικοί πρέπει να ενεργούν στο πλαίσιο επιχείρησης, την οποία έχει και διατάζει και εποπτεύει δικαστής, πρέπει να υφίστανται εύλογες υπόνοιες κατά του προσώπου που παγιδεύτηκε, να έχει ποινικό παρελθόν ή να διώκεται, πρέπει να υφίστανται αποδεικτικά στοιχεία για την πρόθεση του ύποπτου προσώπου ότι πρόκειται να τελέσει τα σχετικά εγκλήματα.

Αντίθετα με τις υπόλοιπες ειδικές ανακριτικές πράξεις, παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση των προϋποθέσεων για τη διενέργεια της συγκαλυμμένης έρευνας. Στην εν λόγω ειδική ανακριτική πράξη, ο αρμόδιος Εισαγγελέας, ήτοι ο αρμόδιος για τη δίωξη του συγκεκριμένου εγκλήματος, που πρόκειται να διαταχθεί η δικονομική αυτή επιβολή, οφείλει να διατάξει με παραγγελία του τη διενέργεια και να ενημερώσει σχετικώς τον Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των Εισαγγελέων εγκλημάτων διαφθοράς.

Ο ρόλος του Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου στην συγκεκριμένη περίπτωση φαίνεται να είναι πιο «τυπικός», στα πλαίσια της γενικής εποπτείας του στο Εισαγγελείο διαφθοράς, και αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι η παράλειψη σχετικής ενημέρωσής του για τη διενέργεια της εν λόγω ανακριτικής πράξης δεν προκαλεί ακυρότητα αυτής. Αντίθετα, αν η διενέργειά της πραγματοποιηθεί δίχως παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα, η συγκαλυμμένη έρευνα είναι άκυρη, δεν θεραπεύεται από μεταγενέστερη έγκριση του και το συλλεχθέν αποδεικτικό υλικό μένει αναξιοποίητο.

Περαιτέρω, σημαντική αλλαγή θεωρείται η συρρίκνωση του χρονικού διαστήματος της διενέργειας της συγκαλυμμένης έρευνας από το ένα (1) έτος στους τρεις (3) μήνες, το οποίο χρονικό διάστημα δύναται να παραταθεί για ακόμα ένα τρίμηνο. Επίσης, σημαντική προσθήκη είναι ότι «κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά την διενέργεια των προαναφερόμενων ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο», το οποίο πλέον δεν αιωρείται και ορίζεται ρητά, όπως και αντίστοιχα στην παρ. 5 του αρ. 254 ΚΠΔ όπως διαμορφώθηκε.

4. Η εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων των 254 και 255 ΚΠΔ στην ηλεκτρονική εγκληματικότητα

Οι ανωτέρω ανακριτικές πράξεις, όπως εξετέθη, αναφέρονται περιοριστικά στο γράμμα του νόμου, διενεργούνται κατ' απόλυτη μυστικότητα και επί συγκεκριμένων εγκλημάτων, είτε αυτά τελούνται σε κοινό περιβάλλον είτε μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ή κινητού τηλεφώνου. Ιδιαίτερα για τη διερεύνηση των ηλεκτρονικών αδικημάτων και ιδίως αδικημάτων στον κυβερνοχώρο υψίστης σημασίας είναι το ζήτημα της αξιοποίησης ως αποδεικτικών μέσων των

ψηφιακών δεδομένων, τα οποία διαφέρουν από τα υλικά μέσα αποθήκευσής τους και από τα έγγραφα.

Σε αυτό το πλαίσιο, τα ψηφιακά πειστήρια είναι τα δεδομένα (ευρήματα) εκείνα που βρίσκονται σε ψηφιακή μορφή και εντοπίζονται, εξάγονται και ερμηνεύονται κατά τη διαδικασία ψηφιακής σήμανσης και με επιστημονικά αποδεκτές μεθόδους, προκειμένου να αξιοποιηθούν στην συνακόλουθη ποινική δικονομική διαδικασία³⁹. Δηλαδή τα ψηφιακά πειστήρια είναι δεδομένα σε ψηφιακή μορφή και άρρηκτα συνυφασμένα με το ηλεκτρονικό έγκλημα. Ωστόσο, στη σύγχρονη Κοινωνία της Πληροφορίας εν λόγω πειστήρια έχουν πλέον καθολική παρουσία και στα εγκλήματα κοινού περιβάλλοντος⁴⁰. Τόσο οι φορητές ψηφιακές συσκευές που συλλέγουν στοιχεία για τη βελτίωση της λειτουργίας τους, όσο και ο ίδιος ο χρήστης με τις δημοσιοποιήσεις που κάνει αυτοβούλως στον παγκόσμιο ιστό αφήνουν ίχνη στον πραγματικό κόσμο.

Η αναζήτηση και ανάκτηση ψηφιακών δεδομένων, τα οποία χρησιμοποιούμενα ως ψηφιακά πειστήρια είναι εξαιρετικά εύθραυστα και ευμετάβλητα⁴¹, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας πρέπει να γίνεται βάσει της αρχής της ηθικής απόδειξης (αρ. 177 ΚΠΔ) τηρώντας της ουσιαστικές και δικονομικές εγγυήσεις. Ειδικότερα, η απόκτηση πρόσβασης και η ανάκτηση ψηφιακών δεδομένων που είναι αποθηκευμένοι σε η/υ ή ψηφιακά μέσα αποθήκευσης (USB, DVD-ROM κτλ.) ή στο υπολογιστικό νέφος, όπως και των δεδομένων κίνησης και θέσης, αποτελεί μορφή επέμβασης στο δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής, ανάπτυξης της προσωπικότητας, επιχειρηματικής δράσης και στο δικαίωμα προστασίας δεδομένων ή άλλως και στο δικαίωμα του απορρήτου των επικοινωνιών.

Ως εκ τούτου, κάθε φορά που πρόκειται να γίνει επέμβαση μέσω ειδικής ανακριτικής πράξης, αυτή πρέπει να στηρίζεται σε μια στέρεα νομική βάση, ήτοι αναφερόμενη σε ειδικότερες εγγυήσεις για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας (αρ. 25 παρ. 1 Σ). Το άρθρο 254 ΚΠΔ προβλέπει τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων, όπως αναλυτικότερα εξετάθη ως άνω, σε ορισμένα μόνο εγκλήματα που αναφέρονται συγκεκριμένα στην παράγραφο 1.

Από αυτές, οι ανακριτικές πράξεις που βρίσκουν εφαρμογή στο ηλεκτρονικό έγκλημα είναι μόνο οι εξής⁴²:

³⁹Βλ. Β. Κάτος, «Ψηφιακά Πειστήρια» σε Θ. Δαλακούρα «Ηλεκτρονικό Έγκλημα», 2019, σελ. 64 επ.

⁴⁰Η χωρική και χρονική τοποθέτηση ενός υπόπτου μπορεί για παράδειγμα να δοθεί από το στίγμα του κινητού τηλεφώνου ή από τη δραστηριότητά του στο διαδίκτυο μέσω της χρήσης προγραμμάτων επικοινωνίας (πχ email) και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (facebook, Instagram, twitter κτλ.). βλ. Β. Κάτος, οπ.π.

⁴¹βλ. Β. Κάτος, οπ.π. σελ. 65 επ.

⁴²Ι. Ιγγλεζάκης, οπ.π. σελ. 444-445

- η άρση του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των άρ. 4 και 5 του ν. 2225/1994 και
- η συσχέτιση ή ο συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Ειδικότερα, η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για συγκεκριμένα αδικήματα προβλέπεται στο αρ. 4 του ν. 2225/1994⁴³ απαιτείται η έκδοση βουλεύματος του Συμβουλίου Εφετών ή Πλημμελειοδικών στην καθ' ύλην και κατά τόπο αρμοδιότητα του οποίου υπάγεται η διακρίβωση του συγκεκριμένου εγκλήματος με το οποίο σχετίζεται η άρση. Το υπάρχον κανονιστικό πλαίσιο παρέχει σε ικανοποιητικό βαθμό τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη κατά τη στάθμιση της σύγκρουσης των εννόμων αγαθών. Έτσι:

- Τις διαδικασίες, τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλιση του προβλέπει ειδικώς το **π.δ. 47/2005** (*Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλισή του*).
- Όσον αφορά τα δεδομένα κίνησης και θέσης φυσικών και νομικών προσώπων και τα συναφή δεδομένα που είναι απαραίτητα για την αναγνώριση του συνδρομητή ή χρήστη, σύμφωνα με το **ν. 3917/2011**, αυτά διατηρούνται από τους παρόχους για 12 μήνες από τη ημέρα επικοινωνίας. Τέλος, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός προσωπικών δεδομένων λαμβάνει χώρα με σκοπό τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού προφίλ ενός υπόπτου.

Σε κάθε περίπτωση, το εν λόγω νομικό πλαίσιο οφείλει να αναπροσαρμοστεί στα σύγχρονα δεδομένα λαμβάνοντας υπόψη και τις νέες νομολογιακές εξελίξεις τόσο την εγχώρια όσο και στην διεθνή-ευρωπαϊκή έννομη τάξη. Έτσι για παράδειγμα στην περίπτωση των *οικονομικών μέτρων επίδειξης στη Σύμβαση Βουδαπέστης: τόσο στην περίπτωση της «διαταγής επίδειξης» όσο και στο μέτρο της «έρευνας και κατάσχεσης αποθηκευμένων*

⁴³Μάλιστα με τον ν. 4411/2016 (Κύρωση της Σύμβασης της Βουδαπέστης για το Κυβερνοέγκλημα) εισήχθησαν μια σειρά από ηλεκτρονικά εγκλήματα στον κατάλογο των αδικημάτων για τα οποία επιτρέπεται η άρση του απορρήτου όπως τα εγκλήματα του Ποινικού Κώδικα των :

- Παρ. 1,2,3,4 εδ.α και 6 του αρ. 292^A
- 292B
- 292Γ
- Παρ.1 περ.γ και παρ. 4 του αρ.339
- Παρ.3 του αρ. 342
- Αρ. 348
- Παρ. 1,2,5 του αρ. 348^A,
- Αρ. 348B
- Παρ. 1 περ. γ και δ του αρ. 348Γ
- Παρ.1 περ. γ του αρ. 351^A
- Αρ. 370Γ και 370^E
- Αρ. 381^A
- Αρ. 381B
- Αρ. 386^A

δεδομένων υπολογιστή» υπογραμμίζεται ότι η εφαρμογή τους στην ελληνική έννομη τάξη είναι προβληματική καθόσον ελλείπει η ειδική εκείνη διάταξη, η οποία καλύπτοντας την «επιφύλαξη υπερ του νόμου» θα παρέχει την αναγκαία νομιμοποιητική βάση για τη διενέργεια των πράξεων αυτών. Εξάλλου, η έρευνα του άρθρου 19 της Σύμβασης δεν καλύπτεται από τη γενική διάταξη του άρ. 253 ΚΠΔ, καθώς εν προκειμένω το ζήτημα δεν είναι η επιτρεπτή πρόσβαση στον χώρο της κατοικίας αλλά η επιτρεπτή πρόσβαση στο περιεχόμενο του υπολογιστή⁴⁴.

5. Προτάσεις για τη βελτίωση του υπάρχοντος κανονιστικού πλαισίου

Κλείνοντας το κεφάλαιο των ειδικών ανακριτικών πράξεων παρατίθενται ορισμένες προτάσεις για τη βελτίωση του υπάρχοντος κανονιστικού πλαισίου στην κατεύθυνση της προστασίας των δικαιωμάτων των πολιτών σε ένα κράτος δικαίου.

Επομένως προτείνεται:

- i. Διορισμός ενός αυτεπάγγελα διοριζόμενου συνηγόρου υπεράσπισης του θιγόμενου προσώπου στη διαδικασία διεξαγωγής της ανακριτικής διείσδυσης ή συγκαλυμμένης έρευνας, ο οποίος θα προασπίζει τα συμφέροντά του και τα δικαιώματά του από τις τυχόν αυθαιρεσίες των ανακριτικών οργάνων.
- ii. Αναλυτικότερη αιτιολόγηση των προϋποθέσεων για τη διενέργεια των σχετικών ανακριτικών πράξεων σε συνάρτηση με τον επιδιωκόμενο σκοπό.
- iii. Θέσπιση υποχρέωσης τήρησης αξιόπιστων πρακτικών για τις ενέργειες των συγκαλυμμένα δρώντων με τη χρήση σύγχρονων μέσων (βιντεοσκόπηση και μαγνητοφώνηση), ούτως ώστε να ελέγχεται ο τρόπος δράσης τους κατά τη διενέργεια των ανακριτικών πράξεων και να ελαχιστοποιούνται οι δυνατότητες αυθαιρεσιών.
- iv. Ρητή πρόβλεψη στις περιπτώσεις διενέργειας ανακριτικής διείσδυσης και συγκαλυμμένης έρευνας που να απαγορεύει τη διενέργεια μυστικής εξέτασης του υπόπτου ή του κατηγορουμένου αλλά και την αξιοποίησή της, έτσι ώστε να μην καταλύεται το δικαίωμα της σιωπής και το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησής του, ήτοι θεμελιωδών δικαιωμάτων της έννομης τάξης μας.
- v. Θέσπιση ορίων στη διεξαγωγή ορισμένων μυστικών ανακριτικών πράξεων, π.χ. της άρσης του απορρήτου των τηλεπικοινωνιών ή της ανακριτικής διείσδυσης και της συγκαλυμμένης έρευνας, ούτως ώστε να μην καταλύονται έμμεσα δικαιώματα επαγγελματικού απορρήτου, όπως π.χ. του γιατρού ή του συνηγόρου και κυρίως να μην ακυρώνεται εμμέσως η άσκηση των υπερασπιστικών καθηκόντων εκ μέρους του συνηγόρου.

⁴⁴Βλ. Θ. Δαλακούρας, οπ.π. σελ. 19.

- vi. Θεσμοθέτηση μέτρων αποκατάστασης ή μεταγενέστερης εξισορρόπησης της μυστικότητας της διαδικασίας, προκειμένου να αποκατασταθεί η αρχή της ισότητας των όπλων, το δικαίωμα ακρόασης του κατηγορουμένου και τα δικαιώματα άλλων θιγόμενων προσώπων. Στην κατεύθυνση αυτή είναι απαραίτητη η θέσπιση διατάξεων για την τήρηση πρωτοκόλλων σχετικών με τα αποτελέσματα της παρακολούθησης, ώστε να καθίσταται δυνατή η πληροφόρηση των εμπλεκομένων.
- vii. Κλήση για λεπτομερή ενημέρωση των τρίτων θιγόμενων προσώπων, των οποίων έγινε επεξεργασία των δεδομένων τους κατά τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης και της συγκαλυμμένης έρευνας, οι οποίοι θα πληροφορούνται για το περιεχόμενο της επεξεργασίας των δεδομένων τους, τον σκοπό αυτής και τον τρόπο διαγραφής των δεδομένων που συλλέχθηκαν «παρανόμως» κατά την περαίωση της διαδικασίας.
- viii. Πρόβλεψη ειδικών διοικητικών μέτρων αλλά και συνακόλουθων κυρώσεων για την έγκυρη και άμεση διακρατική συνεργασία των δικωτικών αρχών σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Η τελευταία αυτή περίπτωση κρίνεται ιδιαιτέρως αναγκαία ειδικά στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας. Φυσικά και η διακρατική διοικητική συνεργασία των αρμόδιων αρχών στο επίπεδο της ανάκρισης και δίωξης ενός εγκλήματος προσκρούει σε πλήθος πολιτικών, διπλωματικών, και γραφειοκρατικών εμποδίων⁴⁵, ωστόσο, όπως σε όλες τις περιπτώσεις διεθνούς συνεργασίας το τόλμημα είναι να γίνει η αρχή και να προωθηθεί καταλλήλως. Έτσι για παράδειγμα, η διακρατική συνεργασία των εποπτικών αρχών κεφαλαιαγοράς σε ευρωπαϊκό επίπεδο γίνεται από την Ευρωπαϊκή Αρχή κινητών αξιών και αγορών (ESMA⁴⁶), ενώ σε διεθνές επίπεδο γίνεται από την Διεθνή Οργάνωση Επιτροπών Κεφαλαιαγοράς (IOSCO⁴⁷). Η εν λόγω πολυεπίπεδη συνεργασία ήρθε ως απάντηση στην παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007 και έχει κριθεί ιδιαίτερα πετυχημένη ως τώρα.

Συνακόλουθα, προτείνεται μια πιο ουσιαστική και στοχευμένη αξιοποίηση των θεσμών της INTERPOL⁴⁸ και EUROPOL⁴⁹ σε απάντηση της γιγάντωσης της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας, μέσω διεθνών συνθηκών ή μνημονίων συνεργασίας για την αποτελεσματική και νόμιμη ανταλλαγή πληροφοριών και δεδομένων μεταξύ των ανακριτικών αρχών πάντα με γνώμονα τα θεμελιώδη κείμενα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως π.χ. την ΕΣΔΑ, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, αλλά και την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του ΟΗΕ.

⁴⁵Π.χ. Φαντάζει αδύνατη μια συνεργασία ΗΠΑ και Ρωσίας στο θέμα των ηλεκτρονικών υποκλοπών ή παρακολουθήσεων ή επιθέσεων σε συστήματα υπολογιστών για τη δίωξη αυτών των εγκλημάτων. Βλ. ενδεικτικά: [Κυβερνοπειρατεία: «Κορυφαίοι στον κόσμο οι χάκερ μας», καυχιέται Πύσος ειδικός | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#)

⁴⁶<https://www.esma.europa.eu/>

⁴⁷<https://www.iosco.org/>

⁴⁸<https://www.interpol.int/Who-we-are/Member-countries/Europe/GREECE>

⁴⁹https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_el

IV. Κεφάλαιο Γ: Τα μέτρα επιείκειας (Ευνοϊκά Μέτρα) του ΠΚ

1. Εισαγωγικά

Ο Ν.4619/2019, ακολουθώντας την ορολογία του αρ.27 Ν.4139/2013 (Ευνοϊκά Μέτρα), άλλαξε τους τίτλους των άρθρων **187Γ** και **263ΑΠΚ** από «μέτρα επιείκειας» σε «ευνοϊκά μέτρα». Με τον αδόκιμο⁵⁰ όρο «μέτρα επιείκειας» εξυπηρετούνται κυρίως αντεγκληματικοί σκοποί, αλλά γινόταν και μια ακούσια σύνδεση με την έννοια της επιείκειας, ως μορφή απονομής δικαιοσύνης. Εξ ου και ο όρος «ευνοϊκά μέτρα» κρίθηκε ορθότερος για την ερμηνεία και εφαρμογή των εν λόγω άρθρων, ως εξαιρετική μόνο παροχή ευνοϊκής μεταχείρισης.

Εκτός από τις εν λόγω διατάξεις, **187Γ** και **263ΑΠΚ**, ευνοϊκά μέτρα προβλέπονται επίσης:

- στις παρ. 3 και 4 του αρ. 5 του **Ν. 2713/1999 για την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Αστυνομίας και άλλες διατάξεις**, που αφορούν το πρόσωπο, αστυνομικό ή μη, που καταγγέλλει στις αρχές έγκλημα που διέπραξε από κοινού με αστυνομικό,
- στα άρθρα 6 και 7 του **Ν.3610/2007 για την Αντιμετώπιση της Φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις**, για πρόσωπο που έχει υποπέσει σε φορολογική ή τελωνειακή παράβαση και καταγγέλλει την πράξη δωροληψίας από τον αρμόδιο για τον έλεγχο υπάλληλο, ώστε να προβεί σε συγκάλυψή της και
- στο άρθρο 44 του **Ν.3959/2011 για τους παραβάτες της νομοθεσίας προστασίας του Ελεύθερου Ανταγωνισμού**.

Στο ελληνικό δίκαιο, όπως και σε άλλες νομοθεσίες, υιοθετήθηκαν και μια σειρά *μέτρων επιείκειας*, για πρόσωπα εμπλεκόμενα σε πράξεις διαφθοράς, δηλ. των προσώπων που είναι και τα ίδια υπαίτια πράξεων δωροδοκίας ή δωροληψίας, αλλά συνεργάζονται με τις αρχές και εισφέρουν χρήσιμα αποδεικτικά στοιχεία για την διερεύνηση του εγκλήματος, την δήμευση του προϊόντος του εγκλήματος και την αποκατάσταση της ανακύπτουσας ζημίας από αυτό.

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαία μια επισήμανση⁵¹: **Όταν αναφερόμαστε στα μέτρα επιείκειας δεν εννοούμε τα μέτρα προστασίας που έχει λάβει ο νομοθέτης για τους λεγόμενους «μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος», τους λεγόμενους «whistleblowers», ήτοι τα πρόσωπα εκείνα τα οποία, όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή της παρούσας, χωρίς να**

⁵⁰Η. Αναγνωστόπουλος, «Εξάρθρωση συμμορίας και αναστολή εκτέλεσης ποινής», Μνήμη Ν. Χωραφά, Η Γάφου, Κ Γαρδίκια, τ. 1 1986,σελ. 255επ.

⁵¹**Μέτρα επιείκειας για τους υπαίτιους πράξεων διαφθοράς που συνεργάζονται με τις αρχές** ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ, διαθέσιμο στο: [Μέτρα επιείκειας για τους υπαίτιους πράξεων διαφθοράς που συνεργάζονται με τις αρχές - Crime in Crisis \(crime-in-crisis.com\)](http://www.crime-in-crisis.com)

εμπλέκονται τα ίδια στην τέλεση πράξεων διαφθοράς, συμβάλλουν ουσιωδώς στην αποκάλυψη και δίωξή τους⁵². Πρόκειται για δύο απολύτως διακριτές κατηγορίες προσώπων όπου:

- α. διακριτή έννοια αποτελούν οι υπαίτιοι που συνεργάζονται με τις αρχές («**reporting persons**») και
- β. διαφορετική έννοια οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος («**whistleblowers**»), τους οποίους καλύπτουν άλλες διατάξεις σχετικά με την φυσική τους προστασία⁵³, όσο και την προστασία τους από αντίποινα στον εργασιακό τους χώρο ή ακόμα και από άδικες δίωξεις τους⁵⁴.

Ιδιαίτερη περίπτωση συνιστά η εφαρμογή των μέτρων επιείκειας ή πλέον ευνοϊκών μέτρων στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας. Πρόκειται για το «αντίπαλο δέος» των ειδικών ανακριτικών πράξεων κατά το μέρος που ιδιώτες συμβάλλουν στην εξιχνίαση του εγκλήματος και εν προκειμένω του ηλεκτρονικού, οι οποίοι μετέχουν και οι ίδιοι στο έγκλημα.

2. Βασικές Διατάξεις Ευνοϊκών Μέτρων

2.1. Ευνοϊκά Μέτρα άρθρου 187Γ ΠΚ

Τα μέτρα του αρ.187Γ, εισήχθησαν στον Π.Κ. με τον Ν.2928/2001, στη βάση της αντίστοιχης ρύθμισης του αρ.24 του Ν.1729/1987 σχετικά με την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών και έπειτα από πολλές αντικαταστάσεις και αναριθμήσεις το άρθρο έλαβε την σημερινή του μορφή⁵⁵, προβλέποντας τρεις διαφορετικές περιπτώσεις ευνοϊκών μέτρων.

Σύμφωνα με το εδ.α της παρ.1, ο υπαίτιος των πράξεων των παρ.1 έως 3 του άρθρου 187 (Εγκληματική Οργάνωση) ή των παρ. 2 έως 4 του άρθρου 187Α ΠΚ (Τρομοκρατική

⁵²Ενώ δεν κρίνεται απαραίτητο να τροποποιηθούν οι διατάξεις του άρθρου 45B του ΚΠΔ για την προστασία μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος, είναι εξαιρετικά σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι αυτές οι διατάξεις δεν συνιστούν σε καμία περίπτωση πλαίσιο προστασίας πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος και δεν απαλλάσσουν την Ελλάδα από τις διεθνείς της υποχρεώσεις. Είναι σαφές ότι η προστασία που παρέχεται βάσει του άρθρου 9 του ν. 2928/2001, πρέπει να επεκταθεί πέραν της ποινικής δίωξης (τόσο πριν, όσο και μετά από αυτή).

⁵³Βλ. πρόσφατη προσθήκη των πράξεων δωροδοκίας στα εγκλήματα στα οποία εφαρμόζεται το άρθρο 9 του ν. 2928/2001.

⁵⁴Βλ. την νεοπαγή ρύθμιση του άρθρου 45B του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σύμφωνα με την οποία είναι δυνατή η οριστική αποχή από την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος τους, σε περίπτωση που έχει κατατεθεί εναντίον τους σκόπιμη καταγγελία για τέλεση λ.χ. ψευδορκίας, ψευδούς καταμήνυσης ή συκοφαντικής δυσφήμισης.

⁵⁵Πάντως, μετά τον Ν. 4619/2020 μπορεί να παρατηρηθεί ότι, με εξαίρεση την συμπερίληψη των πράξεων των παρ. 2 έως 4 του αρ.187Α ΠΚ, η ρύθμιση δεν απέχει πολύ από την αρχική της μορφή. Βλ. Εισηγητική Έκθεση Ν.2928/2001, σελ. 3-4. Επίσης, βλ. Ζαχαριάδη Α, Προστασία Μαρτύρων και μέτρα επιείκειας κατά τη διαδικασία διώξεως του οργανωμένου εγκλήματος, Τιμ. Τόμος Ι. Μανωλεδάκη 2, 2007, σελ. 772επ.

Οργάνωση), εφόσον καταστήσει δυνατή με αναγγελία του στην αρχή την πρόληψη της διάπραξης ενός από τα σχεδιαζόμενα από την οργάνωση εγκλήματα ή με τον ίδιο τρόπο συμβάλλει ουσιαστικά στην εξάρθρωση της οργάνωσης (εγκληματική, τρομοκρατική ή συμμορία), απαλλάσσεται από την ποινή για τις παραπάνω πράξεις. Αν μάλιστα δεν έχει ασκηθεί ακόμη ποινική δίωξη, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, απέχει από την άσκησή της με αιτιολογημένη διάταξη και υποβάλλει τη δικογραφία στον εισαγγελέα εφετών, ο οποίος ενεργώντας σύμφωνα με το αρ.43 παρ.3 (εδ.β).

Το εν λόγω μέτρο έχει χαρακτηριστεί και ως μορφή έμπρακτης μετάνοιας⁵⁶, που οδηγεί στην εξάλειψη του αξιοποιήσιμου και την υποχρεωτική απαλλαγή από την ποινή. Η ατιμωρησία όμως του δράστη ή η αποχή από την ποινική δίωξη δεν επεκτείνονται στις περιπτώσεις, που ο υπαίτιος έχει τελέσει κάποιο από τα επιδιωκόμενα εγκλήματα της εγκληματικής οργάνωσης ή συμμορίας ή κάποιο από τα εγκλήματα της παρ.1 του αρ.187Α⁵⁷.

Η εν λόγω περίπτωση των ευνοϊκών μέτρων του άρθρου 187Γ απασχόλησε και τον Άρειο Πάγο ο οποίος στην απόφαση 1413/2010 προσδιόρισε τις έννοιες της «αναγγελίας στις αρχές» και της «ουσιώδους συμβολής του δράστη στην εξάρθρωση της οργάνωσης». Ειδικότερα, επεσήμανε ότι η αναγγελία του δράστη, συνίσταται στην παροχή πληροφοριών ή στη συνεργασία με κάθε αρχή, συμπεριλαμβανομένης επομένως και της εισαγγελικής ή δικαστικής και ότι δεν υπόκειται σε χρονικό περιορισμό, με αποτέλεσμα να αξιολογείται ακόμη και αν γίνει ενώπιον του δικαστηρίου, μέχρι την αμετάκλητη εκδίκαση της υπόθεσης. Επίσης, σύμφωνα με την απόφαση, η συμβολή του δράστη χαρακτηρίζεται ως ουσιώδης όταν η αναγγελία του στις αρχές προσθέτει νέα στοιχεία σε αυτά που μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή είχε στη διάθεσή της η αρχή ή ενδυναμώνει σε αποφασιστικό βαθμό τα ήδη υπάρχοντα, τα οποία αυτοτελώς δεν θα αρκούσαν για την εξάρθρωση της οργάνωσης. Παράλληλα, ερμήνευσε στενά την έννοια της εξάρθρωσης, απαιτώντας η συμβολή του δράστη να οδηγεί όχι μόνο στον εντοπισμό και την σύλληψη όλων των μελών της οργάνωσης (ή τόσων μελών, ώστε να εξουδετερώνεται η επιχειρησιακή της ικανότητα) αλλά και στην εξασφάλιση αποδεικτικών στοιχείων επαρκών, για να θεμελιωθεί η παραπομπή των μελών σε δίκη και αποφασιστικών για να επιτευχθεί η καταδίκη τους, ώστε να εκλείπει η δυνατότητα της περαιτέρω δράσης της.

Ωστόσο, σημαντικότερη είναι η παραδοχή της απόφασης 1413/2010 ΑΠ ότι οι διατάξεις των ευνοϊκών μέτρων δεν υπάγονται στο ουσιαστικό δίκαιο και επομένως δεν μπορεί να εφαρμοστεί επ' αυτών το αρ. 2 ΠΚ, σε περίπτωση που από την τέλεση της πράξης του δράστη που συνεργάζεται με τις αρχές μέχρι την αμετάκλητη εκδίκαση της υπόθεσης, ίσχυσαν δύο ή

⁵⁶Ι. Μανωλεδάκης, Ασφάλεια και Ελευθερία, 2002, σελ.143. Στο ίδιο μήκος κύματος και ο Ζαχαριάδης που κάνει λόγο όμως για διευρυμένη, δογματικά ιδιόρρυθμη και ιδιαίτερα συζητήσιμη μορφή έμπρακτης μετάνοιας, Ζαχαριάδης ό.π., σελ. 773.

⁵⁷Εν προκειμένω, το δικαστήριο επιβάλλει μειωμένη ποινή κατά το αρ.83 ΠΚ, τόσο για το τελεσθέν από τον υπαίτιο αδίκημα όσο και για τα αδικήματα των πράξεων της παρ.168 (εν γένει συμμετοχής στην οργάνωση), ποινή που όμως μπορεί να αναστείλει, εκτιμώντας ιδίως την έκταση της συμμετοχής του προσώπου στην οργάνωση και τον βαθμό συμβολής του στην εξάρθρωσή της (παρ.2).

περισσότερες διατάξεις ευνοϊκών μέτρων με διαφορετικό περιεχόμενο⁵⁸. Συνεπώς, κατά την ΑΠ 1413/2010 κρίσιμος για την επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου θα είναι αποκλειστικά ο χρόνος, κατά τον οποίο το πρόσωπο προέβη στην αναγγελία προς την αρχή και επέδειξε την απαιτούμενη θετική συμπεριφορά συνεργασίας για την εξάρθρωση της οργάνωσης.

Οι επόμενες δύο κατηγορίες ευνοϊκών μέτρων που προβλέπει το άρθρο 187Γ έχουν προκαλέσει, λόγω της φύσης τους, την έντονη αντίδραση της θεωρίας και την επιφυλακτικότητα των εισαγγελικών αρχών στην εφαρμογή τους. Συγκεκριμένα, στην παρ.3 προβλέπεται η δυνατότητα του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, ύστερα από έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να απόσχει προσωρινά από την ποινική δίωξη για παραβάσεις του νόμου περί αλλοδαπών (Ν.4251/2014) ή του νόμου περί εκδιδόμενων με αμοιβή προσώπων (Ν.2734/1999), όταν ο δράστης των εν λόγω εγκλημάτων καταγγέλλει αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν εις βάρος του από εγκληματική οργάνωση, εφόσον η καταγγελία πιθανολογείται βάσιμη.

Η προσωρινή αποχή διαρκεί μέχρι την έκδοση αμετάκλητης απόφασης για τις πράξεις που καταγγέθηκαν, και στην περίπτωση που η κατηγορία αποδειχθεί βάσιμη, η αποχή μετατρέπεται υποχρεωτικά σε οριστική. Αν βέβαια η κατηγορία αποδειχθεί αβάσιμη, η δίωξη κατά του δράστη συνεχίζεται κανονικά. Αντίστοιχα, σύμφωνα με την παρ.4, αναστέλλεται η διοικητική απέλαση αλλοδαπών που βρίσκονται παράνομα στην χώρα και καταγγέλλουν αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν από εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση (όχι απαραίτητα εις βάρος τους), μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για τις καταγγελλόμενες πράξεις. Κατά την διάρκεια της αναστολής χορηγείται επίσης στον αλλοδαπό άδεια παραμονής, κατά παρέκκλιση από την ισχύουσα νομοθεσία. Η αναστολή της απέλασης με σχετική εισαγγελική διάταξη φαίνεται να είναι εν προκειμένω υποχρεωτική και όχι δυνητική για τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών, σε αντίθεση με την πρόβλεψη της προηγούμενης παραγράφου.

Δεν αποκλείεται επίσης ο αλλοδαπός που βρίσκεται παράνομα στην χώρα να μπορεί να υπαχθεί και στην παρ.3 του άρθρου 187Γ, καθώς ο νομοθέτης σε αυτήν αναφέρεται γενικά στις παραβάσεις του νόμου περί αλλοδαπών, χωρίς να διακρίνει πχ ανάμεσα στην παράνομη είσοδο ή τις πράξεις παράνομης μεταφοράς. Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του Ν.2928/2001, οι δύο αυτές περιπτώσεις ευνοϊκών μέτρων εισάγουν μια εξαίρεση στην αρχή της νομιμότητας κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης, χάριν του δημοσίου συμφέροντος. Παρέχεται έτσι η δυνατότητα στα θύματα ουσιαστικά του οργανωμένου εγκλήματος, τα οποία θα είναι και τα ίδια δράστες εγκλημάτων, αλλά σαφώς μικρότερης απαξίας (νόμος περί

⁵⁸Ωστόσο, η εισηγητική έκθεση του Ν. 2928/2001 αναφέρεται ρητά στην παρ.1 ως μέτρο επιείκειας. Μανωλεδάκης Ι, ό.π., σελ. 144. 69 Ουσιώδη συμβολή του κατηγορούμενου για συγκρότηση και ένταξη σε εγκληματική οργάνωση παράνομης διακίνησης ναρκωτικών τόσο στην εξάρθρωση της οργάνωσης όσο και στην πρόληψη διάπραξης των σχεδιαζόμενων από αυτήν αδικημάτων διακίνησης κάνναβης, με συνέπεια την απαλλαγή του από την ποινή, αναγνώρισε η Εφ.Αθ 2378/2015 ΠοινΧρ 2016, σελ. 451.

αλλοδαπών και περί εκδιδομένων με αμοιβή προσώπων), να καταγγέλλουν άφοβα τις πράξεις των εγκληματικών οργανώσεων εις βάρος τους.

Ωστόσο, οι εν λόγω ρυθμίσεις έχουν χαρακτηριστεί από την θεωρία ως ηθικά έκθετες, καθώς αφενός δεν αποκλείεται οι δράστες που θα επωφεληθούν από τα μέτρα να εντάσσονται και οι ίδιοι στο οργανωμένο έγκλημα⁵⁹ και αφετέρου, βασίζονται στην αδυναμία συγκεκριμένων προσώπων που καλούνται να αποφασίσουν ανάμεσα στην παροχή πληροφοριών στις αρχές και την ευνοϊκή τους μεταχείριση ή την τιμωρία – απέλασή τους. Παράλληλα, τα κίνητρα του νομοθέτη μπορούν να οδηγήσουν σε ψευδείς καταγγελίες κατά αθώων προσώπων, προκειμένου να εξασφαλιστεί το ακαταδίωκτο ή η παραμονή στην χώρα, πρακτική που σίγουρα νοθεύει τον αντεγκληματικό σκοπό της διάταξης.

Τέλος, σημειώνεται πως τα πρόσωπα του άρθρου 187Γ ΠΚ, όπως προσδιορίστηκαν παραπάνω, μπορούν σύμφωνα με την παρ.1 του αρ.218 ΚΠΔ (πρώην άρθρο 9 Ν.2928/2001) να λάβουν και την ιδιότητα του προστατευόμενου μάρτυρα, αν υπάρχουν υπόνοιες εκφοβισμού τους ή πιθανής εκδίκησης από τα μέλη της εγκληματικής οργάνωσης.

2.2. Ευνοϊκά Μέτρα άρθρου 27 Ν. 4139/2013 (Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών)

Στο άρθρο 27 Ν.4139/2013 προβλέπονται ευνοϊκά μέτρα για τον δράστη διακίνησης ναρκωτικών που συνδράμει καθοριστικά στην εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης για τη διακίνηση ναρκωτικών ή/και στη σύλληψη διακινητή ναρκωτικών. Και τούτο υπό την προϋπόθεση ευθύνη του συνδρομητή-δράστη αλλά και η βαρύτητα της πράξης του είναι καταδήλως μικρότερες από την ευθύνη των προσώπων στην ανακάλυψη και σύλληψη των οποίων συντέλεσε.

Κατ' ουσίαν πρόκειται για μια ρύθμιση αντεγκληματικής πολιτικής⁶⁰, που δεν αντιστοιχεί στην κατά κανόνα ανταποδοτική λειτουργία του ποινικού δικαίου, καθώς ως στόχο έχει την άντληση καίριων πληροφοριών για τη σύλληψη ατόμων με υψηλότερο επίπεδο εγκληματικής δράσης. Και αυτό ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι η ειδική ανακριτική πράξη της αστυνομικής διείσδυσης σε εγκληματική οργάνωση ναρκωτικών δεν έχει φέρει ως τώρα θετικά αποτελέσματα⁶¹. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ.1, εφόσον κριθεί ότι ο δράστης διακίνησης κατά τα άρθρα 20 – 22 του Ν.4139/2013 (δεν συμπεριλαμβάνονται οι ιδιαίτερα διακεκριμένες περιπτώσεις του άρθρου 23) με δική του πρωτοβουλία, πριν από την αμετάκλητη καταδίκη του,

⁵⁹Ζαχαριάδης Α, ό.π. σελ.774επ. 71 Μανωλεδάκης Ι, ό.π., σελ.145επ

⁶⁰Παρά τον σαφή αντεγκληματικό χαρακτήρα της διάταξης και τον τίτλο της ως «ευνοϊκά μέτρα», ο νομοθέτης στην εισηγητική έκθεση του Ν.4139/2013 αναφέρεται στον εν λόγω δράστη ως «μεταμεληθέντα», επηρεασμένος πιθανότατα από τον τίτλο (Μεταμέλεια) του προϊσχύσαντος άρθρου 27 Ν. 3459/2006 (ΚΝΝ) και την σχετική συνάφεια που φαίνεται να δέχεται και η νομολογία ανάμεσα στα υπό κρίση ευνοϊκά μέτρα και στην ειλικρινή μετάνοια ως ελαφρυντική περίπτωση κατά το αρ 84 παρ.2δ ΠΚ74

⁶¹Βλ. Θ. Δαλακούρα, οπ.π. σελ. 259 επ.

παρείχε πληροφορίες που συνέβαλαν ουσιαστικά είτε στην ανακάλυψη ή εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης διακίνησης ναρκωτικών, είτε στην ανακάλυψη και σύλληψη εμπόρων ναρκωτικών, το δικαστήριο:

- αναγνωρίζει υποχρεωτικά αυτή την ενέργεια ως ελαφρυντική περίπτωση,
- παράλληλα, μπορεί να διατάξει και την αναστολή εκτέλεσης της ποινής του δράστη από δύο (2) έως είκοσι (20) έτη⁶²,
- ακόμα, υπάρχει η δυνατότητα προσωρινής αναστολής της ποινικής δίωξης του δράστη και προσωρινής αποφυλάκισής του, για όσο χρόνο απαιτείται η συνεργασία του με τις δικτυικές αρχές, εφόσον κρίνεται αναγκαία η παρουσία του για την επιβεβαίωση των πληροφοριών που παρέχει⁶³,
- ενώ τέλος σύμφωνα με την παρ.5 του αρ.27, εφόσον συντρέξουν οι όροι της παρ.1, το συμβούλιο πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής μπορεί να διατάξει την απόλυσή του από τις φυλακές υπό όρο ανεξάρτητα από τις προϋποθέσεις της υπ' όρον απόλυσής κατά το αρ. 105 Π.Κ.

Κατά συνέπεια, αναλόγως του σταδίου κατά το οποίο ο δράστης αποφασίζει να συνεργαστεί και να συμβάλει στη διαλεύκανση του εγκλήματος αντίστοιχη ευνοϊκή μεταχείριση του επιφυλάσσεται. Η παράγραφος 4 προβλέπει την διαδικασία που ακολουθείται για την παροχή πληροφοριών στις αρχές⁶⁴ από τον δράστη διακίνησης και την σχετική με αυτές γνώση του αρμόδιου Δικαστικού Συμβουλίου ή Δικαστηρίου⁶⁵.

Έτσι σύμφωνα με την περιγραφόμενη διαδικασία φαίνεται ότι δεν γνωστοποιείται ούτε η ταυτότητα του συνεργαζόμενου δράστη, ούτε του περιεχομένου της καταγγελίας του, στους συλληφθέντες, ήτοι μέλη της εγκληματικής οργάνωσης διακίνησης ή διακινητές ναρκωτικών. Εξάλλου βάσει της εισηγητικής έκθεσης του ν. 4139/2013, τα δικαιώματα των προσώπων των συλληφθέντων δεν θίγονται, δεδομένου ότι η έκθεση εξέτασης του συνεργαζόμενου με τις αρχές

⁶²Ανεξάρτητα από τη συνδρομή των όρων των άρθρων 99επ ΠΚ.

⁶³Η προσωρινή αναστολή και απόλυση από τις φυλακές λαμβάνει χώρα με έκδοση βουλεύματος του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών, ενώ, σε περίπτωση που οι πληροφορίες δεν επιβεβαιωθούν, η δυνατότητα αυτή αίρεται με την ανάκληση του παραπάνω βουλεύματος και την συνέχιση της ασκηθείσας ποινικής δίωξης (παρ.2).

⁶⁴Μέχρι την θέση σε ισχύ του Ν.4139/2013 δεν υπήρχε θεσμοθετημένη διαδικασία, με αποτέλεσμα να επωμίζεται αποκλειστικά ο δράστης το βάρος να προσκομίσει στο δικαστήριο τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία (μαρτυρίες αστυνομικών, ένορκη κατάθεση του, έγγραφα, επιστολές από αστυνομικές αρχές κ.α.), προκειμένου να στηρίξει τον αυτοτελή ισχυρισμό του περί ελαφρυντικού βλ. σχετικά την ΑΠ 1329/2014 (ΝΟΜΟΣ).

⁶⁵Οι παρεχόμενες πληροφορίες αποτυπώνονται σε έκθεση ένορκης εξέτασης μμάρτυρα, σύμφωνα με το αρ. 148 ΚΠΔ, η οποία αποστέλλεται στον εποπτεύοντα τις υποθέσεις ναρκωτικών Εισαγγελέα Εφετών, προκειμένου να λάβει γνώση της, ενώ για την διασφάλιση της προστασίας του συνεργαζόμενου δράστη η έκθεση παραμένει μυστική και φυλάσσεται σε ειδικό αρχείο της Εισαγγελίας Εφετών. Στο ίδιο αρχείο επίσης αποστέλλεται και τηρείται έκθεση της αρμόδιας αρχής που προέβη με βάση τις πληροφορίες του στην ανακάλυψη/εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή στην σύλληψη του διακινητή. Για τον ίδιο λόγο, λαμβάνουν γνώση του περιεχομένου των παραπάνω εκθέσεων μόνο τα μέλη του αρμόδιου Δικαστικού Συμβουλίου ή Δικαστηρίου, τα οποία εξετάζουν πλέον και αυτεπαγγέλτως την χορήγηση ή μη των ευνοϊκών μέτρων.

δράστη και κατ' επέκταση η έκθεση των δικωκτικών αρχών, δεν περιλαμβάνεται στη δικογραφία που σχηματίζεται εναντίον τους ούτε οι δικαστές λαμβάνουν γνώση αυτής.

2.3. Ευνοϊκά Μέτρα άρθρου 263Α ΠΚ

Τέλος, το άρθρο 263Α ΠΚ παραθέτει τα ευνοϊκά μέτρα που μπορούν να εφαρμοστούν στα πρόσωπα που συμβάλλουν στην αποκάλυψη πράξεων διαφθοράς, υπό ευρεία έννοια, στο δημόσιο τομέα. Δυνάμει του άρθρου 37 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά της Διαφθοράς, η οποία κυρώθηκε στην Ελλάδα με τον Ν.3666/2008, τα εν λόγω μέτρα ίσχυσαν για πρώτη φορά στον Π.Κ. με το άρθρο 15 του Ν.3849/2010 (πρώην άρθρο 263Β ΠΚ), και μετά την τροποποίηση τους με τον Ν.4254/2014, έλαβαν τη σημερινή τους μορφή⁶⁶.

Πιο συγκεκριμένα, στο 263^Α ΠΚ απαντώνται τέσσερις περιπτώσεις ευνοϊκών μέτρων σχετιζόμενα με:

- τη θέση του προσώπου που συμβάλλει στην αποκάλυψη των παράνομων πράξεων,
- το βαθμό υπαιτιότητάς του και
- το χρονικό στάδιο κατά το οποίο παρέχεται η συνδρομή στις αρχές.

Ακόμη, τα επίμαχα ευνοϊκά μέτρα εφαρμόζονται αναλόγως στα εγκλήματα της δωροληψίας και δωροδοκίας πολιτικών προσώπων, δυνάμει των παρ.5 των άρθρων 159 και 159Α ΠΚ. Ειδικότερα, η παράγραφος 1, προβλέπει την ατιμωρησία του δράστη της δωροδοκίας υπαλλήλου (άρθρο 236 παρ.1, 2 ΠΚ), της δωροδοκίας δικαστικού λειτουργού (237 παρ.2 ΠΚ), καθώς και του διευθυντή επιχείρησης που δεν απέτρεψε από αμέλειά του την τέλεση των αδικημάτων δωροδοκίας προς όφελος της επιχείρησης (236 παρ.3, 237 παρ.3 ΠΚ), εφόσον, πριν εξεταστεί ως ύποπτος ή κατηγορούμενος για την πράξη του, την αναγγείλει στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών ή σε οποιοδήποτε ανακριτικό υπάλληλο ή άλλη αρμόδια αρχή.

Η διάταξη αυτή, όπως και οι υπόλοιπες ρυθμίσεις του άρθρου 263^Α ΠΚ, δεν εμπίπτει στην έννοια του «μάρτυρα του στέμματος», όπως αυτή αναφέρθηκε εισαγωγικά, καθιερώνοντας μια περίπτωση έμπρακτης μετάνοιας⁶⁷, που οδηγεί στην εξάλειψη του αξιοποίνου του δράστη. Το αρμόδιο όργανο που θα αποφασίσει για την ατιμωρησία, είναι οι εισαγγελικές αρχές με την οριστική αποχή από την ποινική δίωξη του δωροδότη. Αυτή η οριστική αποχή από την ποινική δίωξη του δωροδότη «νομιμοποιείται» στο όνομα της προέχουσας ανάγκης πάταξης της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα και άρα στην ανάγκη άμεσης διερεύνησης της δωροληψίας δημοσίου υπαλλήλου.

⁶⁶Ι. Ανδρουλάκης, Μέτρα Επειείκειας για τους υπαιτίους πράξεων διαφθοράς που συνεργάζονται με τις αρχές, σε Δ. Ζιούβα (Επιμ), Δίκαιο και Πολιτική κατά της διαφθοράς 2016, σελ. 180.

⁶⁷Κ.Χατζηκώστας σε Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι (επιμ), Οικονομικό έγκλημα και διαφθορά στον δημόσιο τομέα, τ.1, 2014, σελ. 643.

Ωστόσο, με τον Ν.4619/2019 εισήχθη ρύθμιση σχετικά με τους δράστες εγκλημάτων δωροδοκίας και δωροληψίας στον ιδιωτικό τομέα (396 παρ.1 ΠΚ), όπου η ευνοϊκή μεταχείριση του 263Α ΠΚ αναλογικώς εφαρμοζόμενη (396 παρ. 3 ΠΚ), φαίνεται να επιφυλάσσεται σε όποιον προλάβει να συνεργαστεί με τις αρχές⁶⁸. Δεδομένου, ότι η ως άνω περιγραφόμενη απαλλαγή του δράστη δωροδοκίας, διεθνώς αποδοκιμάζεται καθώς μπορεί να οδηγήσει σε καταχρήσεις και δυσκολίες στην ουσιαστική καταπολέμηση της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα, αφού ο ίδιος ο δράστης της δωροδοκίας δύναται να απαλλαχθεί.

Αυτό που απαιτείται είναι να δίνεται η δυνατότητα στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές να προβαίνουν σε στάθμιση του δημοσίου συμφέροντος όταν πρόκειται να απαλλάξουν έναν δράστη δωροδοκίας που συνεργάζεται ή να ανακαλούν το προνόμιο όταν συντρέχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις που αυστηρώς θα προβλέπει ο νόμος.

2.3.1 Προβληματική της ρύθμισης του 263ΑΠΚ

Λαμβάνοντας υπόψη τα ερμηνευτικά και τεχνικά ζητήματα για τον τόπο τέλεσης του εγκλήματος, ειδικά όταν πρόκειται για ένα έγκλημα τελούμενο εξ αποστάσεως⁶⁹, δεν αποκλείεται το έγκλημα της δωροληψίας και δωροδοκίας να λάβει χώρα και σε ξένο κράτος ή σε θεσμό της ΕΕ. Αυτό αντίστοιχα θα επέφερε την εφαρμογή του 236 παρ.4 ΠΚ σχετικά με τους δράστες δωροδοκίας αλλοδαπών δημοσίων υπαλλήλων.

Ήδη ο Ο.Ο.Σ.Α. και η Ομάδα Κρατών κατά της Διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης (GRECO) συστήνουν την αναγνώριση σε αυτούς τους δράστες δωροδοκίας αποκλειστικά των λοιπών ευνοϊκών μέτρων του αρ.263Α⁷⁰. Και τούτο διότι δεν είναι βέβαιο ότι το ξένο κράτος θα ασκήσει ποινική δίωξη για τη διαλεύκανση της καταγγελλόμενης πράξης δωροληψίας του Έλληνα δράστη, και έτσι ενδεχομένως να παραμείνουν ατιμώρητοι και οι δύο υπαίτιοι, παρά την αποκάλυψη του αδικήματος εν τέλει. Το μέτρο της υποχρεωτικής ατιμωρησίας του δωροδότη εντός της ελληνικής επικράτειας είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας (Σ 25 παρ.1) και έχει πλήρη εφαρμογή καθώς εντός της ελληνικής δικαιοδοσίας μπορεί να διασφαλιστεί η αποτελεσματική δίωξη του δράστη της δωροληψίας σε αντίθεση με το εξωτερικό.

⁶⁸Σημειώνεται επίσης ότι τα υπόλοιπα ευνοϊκά μέτρα του άρθρου δεν αφορούν τους δράστες δωροδοκίας και δωροληψίας στον ιδιωτικό τομέα, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα είδος αξιολογικής αντινομίας

⁶⁹Δ. Κιούπης, «Ο τόπος τέλεσης του διαδικτυακού εγκλήματος» σε Θ. Δαλακούρα οπ.π., σελ. 41 επ.

⁷⁰Πρόγραμμα Ελλάδας – ΟΟΣΑ, ό.π., σελ.13. Για την όλη προβληματική και την αντίκρουση των θέσεων του ΟΟΣΑ, Ανδρουλάκης Ι, ό.π., σελ. 185.

2.3.2. Τα υπόλοιπα ευνοϊκά μέτρα του άρθρου 263Α ΠΚ

Αρκετά ερμηνευτικά ζητήματα αλλά σαφώς με μικρότερη πρακτική εφαρμογή παρουσιάζουν τα υπόλοιπα ευνοϊκά μέτρα του άρθρου 263Α ΠΚ. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 2 προβλέπεται:

- η διπλή μείωση της ποινής κατά το άρθρο 44 παρ.2 ΠΚ και
- η δυνατότητα αναστολής της ανεξάρτητα από τους όρους του άρθρου 99ΠΚ, για τους δράστες των εγκλημάτων δωροδοκίας που αναφέρονται στην παρ.1 και τους συμμετόχους:
 - (α) σε εγκλήματα δωροληψίας,
 - (β) στο σύνολο των εγκλημάτων κατάχρησης υπαλληλικής ιδιότητας (239 – 261 ΠΚ), και
 - (γ) στο αδίκημα της απιστίας (390 ΠΚ), στην περίπτωση που συμβάλλουν ουσιωδώς με αναγγελία τους στην αρχή στην αποκάλυψη συμμετοχής υπαλλήλου στις εν λόγω πράξεις.

Εδώ τίθενται οι εξής παράμετροι:

- ο συμμετόχος που αποκαλύπτει την παράνομη δράση του δημοσίου υπαλλήλου είναι ιδιώτης και όχι υπάλληλος⁷¹,
- η αναγγελία του δράστη ή του συμμετόχου στην αρχή μπορεί να γίνει μέχρι και την έκδοση της απόφασης σε δεύτερο βαθμό⁷²,
- στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών ή στο δικάζον Δικαστήριο μπορεί να αναστείλει την ποινική δίωξη ή να αντικαταστήσει τα μέτρα του συνεργαζόμενου προσώπου, μέχρι να επιβεβαιωθεί η αλήθεια των στοιχείων που καταγγέλλει⁷³ και
- η αποκάλυψη που θα κάνει το συνεργαζόμενο άτομο να οδηγήσει σε σύλληψη υπαλλήλου ανώτερης βαθμίδας⁷⁴,
- να έχει μεταβιβάσει στο δημόσιο, πριν από το στάδιο της επιμέτρησης της ποινής, όλα τα περιουσιακά στοιχεία που έχει αποκτήσει άμεσα ή έμμεσα από την τέλεση ή συμμετοχή στα παραπάνω αδικήματα,
- αυτά τα μέτρα διαφοροποιούνται από τα μέτρα επιείκειας των άρθρων 6 και 7 Ν.3610/2007, τα οποία αφορούν πρόσωπο που έχει υποπέσει σε φορολογική ή τελωνειακή παράβαση και καταγγέλλει πράξη δωροληψίας, τελούμενη από

⁷¹Όπως προκύπτει σε αντιδιαστολή με την παράγραφο 3.

⁷²Καλύπτονται επομένως και οι περιπτώσεις όπου ο δράστης δωροδοκίας παρέχει πληροφορίες στις αρχές, μετά την εξέταση του ως ύποπτος ή κατηγορούμενος.

⁷³Η παράγραφος 3 επεκτείνει την ευνοϊκή μεταχείριση της προηγούμενης παραγράφου και στο πρόσωπο που έχει την δημοσιοϋπαλληλική ιδιότητα και είναι δράστης ή συμμετόχος στα εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία (235 – 261 ΠΚ) και στο έγκλημα της απιστίας (390 ΠΚ).

⁷⁴Όπου απειλείται σε μεγαλύτερο βαθμό, θεωρητικά τουλάχιστον το δημόσιο συμφέρον, βλ. Χατζηκώστας σε Καϊάφα Γμπάντι Μ, ό.π., τ.1, σελ. 642. 34

υπάλληλο της φορολογικής - τελωνειακής αρχής κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή στο πλαίσιο του διενεργούμενου ελέγχου.

Τέλος, ο νομοθέτης επιφυλάσσει (263^A παρ. 4 ΠΚ) ευνοϊκά μέτρα όπως η μείωση ή η αναστολή της ποινής, η αναστολή της ποινικής δίωξης και η άρση ή η αντικατάσταση των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού, για τους δράστες του συνόλου των υπηρεσιακών εγκλημάτων του ΠΚ (235 – 261 ΠΚ), ήτοι της απιστίας (390 ΠΚ), της δωροδοκίας και δωροληψίας στον ιδιωτικό τομέα (396 ΠΚ) και για τους δράστες νομιμοποίησης εσόδων που προέρχονται άμεσα από τα παραπάνω αδικήματα. Και τούτο εφόσον προσφέρουν αποδεικτικά στοιχεία για τη συμμετοχή στις αντίστοιχες εγκληματικές πράξεις, ατόμων που διετέλεσαν ή διατελούν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί⁷⁵.

⁷⁵Σύμφωνα με το άρθρο 86 Σ, η αναγνώριση του ευνοϊκού μέτρου της μείωσης ή της αναστολής της ποινής του δράστη εξαρτάται από την απόφαση της Βουλής για άσκηση δίωξης κατά του πολιτικού προσώπου, ενώ παρέχεται η δυνατότητα ευνοϊκής μεταχείρισης και όταν η ποινική δίωξη δεν ασκείται λόγω εξάλειψης αξιοποιήσιμου.

V. Επίλογος - Συμπεράσματα

Το διαδικτυακό έγκλημα συνεχώς διογκώνεται όσο διογκώνεται και η κοινωνική δραστηριότητα στον παγκόσμιο ιστό. Ειδικά τα τελευταία δυο χρόνια, στην εποχή της πανδημίας του Covid-19 και των συνακόλουθων μέτρων εγκλεισμού και απαγορεύσεων κυκλοφορίας (lockdowns), επικοινωνούμε, εργαζόμαστε, εκφραζόμαστε, συναλλασσόμαστε και ενημερωνόμαστε σχεδόν αποκλειστικά μέσω του Διαδικτύου και ηλεκτρονικών συστημάτων. Μάλιστα, αυτό το *modus vivendi*, όπως όλα δείχνουν, θα είναι ολοένα και πιο εδραιωμένο. Μια άμεση απόρροια της εκτεταμένης και γιγαντιαίας διείσδυσης των πληροφοριακών συστημάτων στην κοινωνία είναι η αύξηση των κινδύνων και απειλών που κατακλύζουν τους πολίτες, προερχόμενοι αδιακρίτως από ιδιώτες και κράτη, και μετουσιώνονται συχνά σε αδικήματα, όπως η απάτη, ή παρακολούθηση ή υποκλοπή δεδομένων.

Αυτούς τους κινδύνους στοχεύει να διασκεδάσει το ποινικό δικονομικό δίκαιο από τη δικιά του σκοπιά. Συνακόλουθα, με μεθόδους όπως οι ειδικές ανακριτικές πράξεις και τα μέτρα επιείκειας (ευνοϊκά μέτρα), ο ποινικός νομοθέτης απαντά στις σύγχρονες δικαιιοπολιτικές ανάγκες. Είτε θα πρόκειται για ιδιώτες που διακινούν πορνογραφικό υλικό είτε για ανώτατους δημόσιους υπαλλήλους που χρηματίζονται και υποκλέπτουν δεδομένα πολιτών, το ανακριτικό σύστημα προσφέρει τρόπους επαρκούς δίωξης αυτών. Η αλήθεια είναι ότι πολλές φορές αυτές οι ενέργειες ακροβατούν ανάμεσα στην αποτελεσματική διαλεύκανση και την προστασία των συνταγματικών δικαιωμάτων.

Οι περιγραφόμενες στην παρούσα ειδικές ανακριτικές πράξεις των άρθρων 254 και 255 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, δείχνουν να προσβάλλουν αργiori σημαντικές, θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του Ποινικού Δικονομικού μας Δικαίου. Πολλώ δε μάλλον, η μη σύννομη και σύμφωνη με τις «γενικές» επιταγές εφαρμογή τους καθιστά το άτομο απροστάτευτο έναντι των αυθαιρεσιών των κρατικών οργάνων και έρμαιο στην καταχρηστική άσκηση εξουσίας των διωκτικών αρχών που αποσκοπεί στην αποτελεσματικότερη και συνάμα ταχύτερη καταστολή και πρόληψη του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας και της διαφθοράς. Η θέσπιση των ειδικών (μυστικών – προληπτικών) ανακριτικών πράξεων αλλά και των ευνοϊκών μέτρων για την αντιμετώπιση συνεργαζόμενων δραστών καθιστά περισσότερο από ποτέ αναγκαία την ενίσχυση της αξιακής δομής του κανονιστικού πλαισίου και της διακρατικής συνεργασίας, ώστε το ανακριτικό σύστημα να μπορεί να λειτουργεί τόσο αποτελεσματικά όσο και εγγυητικά υπό δικαιοκρατικό πρίσμα.

Η λύση σε αυτή την άσκηση ισορροπίας ήταν, είναι και θα είναι το ίδιο το Σύνταγμα και οι αντίστοιχες συνθήκες προστασίας δικαιωμάτων των ανθρώπων, όπως η ΕΣΔΑ, και κυρίως η ίδια η κατοχυρωμένη αρχή της αναλογικότητας (αρ. 25 παρ. 1 Σ). Μέσω αυτής της αρχής ερμηνεύεται η εκάστοτε νομοθετική και διοικητική ενέργεια που δείχνει να έχει προεκτάσεις

περιορισμού και προσβολής των εννόμων αγαθών των πολιτών. Ως εκ τούτου λοιπόν, διαφαίνεται ως επιτακτική ανάγκη η συνεχής αναβάθμιση όχι μόνο του εγχώριου ποινικοδικονομικού συστήματος, αλλά της απαραίτητης διεθνούς διοικητικής συνεργασίας των εκάστοτε αρμόδιων διωκτικών αρχών.

Και τούτο διότι η τεχνολογία και οι σύγχρονες ανθρώπινες ανάγκες αναπτύσσονται με ασύλληπτο ρυθμό, ο πλανήτης, μέσω των έξυπνων συσκευών, έχει μετατραπεί σε ένα μεγάλο πλήρως διασυνδεδεμένο χωριό και αναπόφευκτα η μη αναβάθμιση των διατάξεων του συστήματός μας και της διακρατικής συνεργασίας, καθιστά παρωχημένη την κρατική προστασία των πολιτών (χομπιανή πραγμάτωση⁷⁶ του κοινωνικού συμβολαίου στη σύγχρονη εποχή) και αλυσιτελή στη μάχη για την ουσιαστική αντιμετώπιση των ηλεκτρονικών εγκλημάτων, ειδικά του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας και της διαφθοράς τελούμενων μέσω ή με τη βοήθεια συστημάτων πληροφορικής και διαδικτύου.

Ήδη μπορούμε να πούμε ότι «[τ]ο ποινικό δόγμα έχει γερά θεμέλια που επιτρέπουν την εξασφάλιση της ομαλής μετάβασης του Ποινικού Δικαίου στην ψηφιακή εποχή. Οι τρεις κατευθύνσεις προσαρμογής που σηματοδοτούν τη μετάβαση αυτή, δηλαδή η θέσπιση νέων δικονομικών ανακριτικών εργαλείων καθώς και νέων μορφών διεθνούς αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας, εκπορεύονται από το ίδιο ποινικό σύστημα»⁷⁷. Όμως, κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή των νέων κανόνων πάντα υπό το φως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η εξειδικευμένη και πληρέστερη ρύθμιση των προϋποθέσεων διαγραφής των προσωπικών δεδομένων που έχουν γίνει αντικείμενο αστυνομικής έρευνας, η ανάπτυξη νέων μεθόδων ασφάλειας δικτύων και η πληρέστερη διοικητική συνεργασία ανάμεσα στα κράτη και τις αρχές τους προκειμένου να καλυφθούν τα όποια κενά και ασάφειες του κανονιστικού πλαισίου τόσο όσο είναι αναγκαίο και πρόσφορο για να αποφύγουμε την ευρύτατη αστυνόμευση του διαδικτύου αλλά και την προσβολή δικαιωμάτων⁷⁸.

Κλείνοντας, εύστοχα παρατηρεί ο Καθηγητής κ. Νίκας: «Πράγματι η απονομή της δικαιοσύνης δεν πρέπει να γίνεται έναντι οποιουδήποτε τιμήματος. Η αντίθετη άποψη θα μπορούσε να οδηγήσει- υπό την επίκληση ανάγκης αποκτήσεως αποδεικτικού υλικού για ενδεχόμενα δικαιώματα -στη γενίκευση της χρήσης μέσων παρακολούθησης και καταγραφής συνομιλιών και ενεργειών στο διαδίκτυο χωρίς τη συναίνεσή των ενδιαφερόμενων προσώπων. Κατ' αυτόν όμως τον τρόπο η ελευθερία της επικοινωνίας θα περιοριζόταν καθώς ο καθένας θα ζούσε με το καταθλιπτικό συναίσθημα ότι κάθε αστόχαστη ή υπερβολική έκφρασή του ή μια

⁷⁶Η έννοια του κοινωνικού συμβολαίου κατά τον ThomasHobbes πραγματώνεται μέσω μιας συγκεντρωτικής και πανίσχυρης κρατικής εξουσίας που αναλαμβάνει να προστατεύσει τους πολίτες της και να τους εξασφαλίζει ειρήνη και τάξη. Το κοινωνικό συμβόλαιο αποτελεί τη σημαντικότερη θεωρία και μια νοητική κατασκευή για τη φιλοσοφική θεμελίωση της έννοιας του κράτους. Την εκφράζουν, κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα, ιδίως ο Τόμας Χόμπς (*Λεβιάθαν*, 1651), ο Τζον Λοκ (*Δύο πραγματείες για την κυβέρνηση*, 1690) και ο Ζαν Ζακ Ρουσσώ (*Περί του κοινωνικού συμβολαίου*, 1762). Βλ. Παντελή, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, εκδ. Α.Α. Λιβάνη σελ. 90 επ.

⁷⁷Βλ. Ι. Μοροζίνης, «Ποινική ευθύνη ενδιάμεσων παρόχων, ιδίως φορέων μέσων κοινωνικής δικτύωσης», σε Θ. Δαλακούρα, οπ.π. σελ. 111-112

⁷⁸Θ. Δαλακούρας, οπ.π. σελ.21

αναζήτηση εμφορούμενη από περιέργεια θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στη συνέχεια υπό άλλες περιστάσεις ως αποδεικτικό μέσο εναντίον του, πολύ περισσότερο μάλιστα όταν τα σύγχρονα τεχνικά μέσα παρέχουν ευρείες δυνατότητες αλλοίωσης του περιεχομένου των αποτυπώσεων οι οποίες είναι ολοένα και πιο δύσκολο να διαγνωσθούν⁷⁹».

⁷⁹Νικόλαος Θ. Νίκας, «Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας», Γ' έκδοση, Εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2018, σελ. 450-451

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Η., Εξάρθρωση συμμορίας και αναστολή εκτελέσεως της ποινής, Μνήμη Ν. Χωραφά, Η. Γάφου, Κ. Γαρδίκας, τ. 1 1986

ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ Ι, «Προστατευόμενοι» (ψευδώνυμοι) μάρτυρες, «χάρτινοι» μάρτυρες και μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, σε: «Το ποινικό δίκαιο σε κρίση και υπό κρίση», Τ.Τ. Ι. Γιαννίδη, 2020

ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ Ι., Μέτρα επιείκειας για τους υπαιτίους πράξεων διαφθοράς που συνεργάζονται με τις αρχές, σε: Δ. Ζιούβα (Επιμ.) Δίκαιο και πολιτική κατά της διαφθοράς, 2016

ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ Νικόλαος, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, 2015

ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Στέργιος, Εισήγηση με θέμα «οργανωμένο έγκλημα», (αδημ.) στο Σεμινάριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών με θέμα «Οργανωμένο έγκλημα», Δεκέμβριος 2005

ΑΣΚΗΤΗΣ Α, Whistleblowers και ελευθερία της έκφρασης – Οι νομολογιακές τάσεις του ΕΔΔΑ σε αντιπαραβολή με το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. και η προβληματική των υπηρετούντων σε υπηρεσίες πληροφοριών, ΔιΜΕΕ, σελ. 164

ΒΑΘΙΩΤΗΣ Κ., Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 9 του Ν. 2928/2001, ΠοινΧρ ΝΑ 2001

ΔΑΛΑΚΟΥΡΑΣ Θ., «Ηλεκτρονικό Έγκλημα», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2019

ΔΑΛΑΚΟΥΡΑΣ Θ., Ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - Συνοπτική Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4620/2019

ΔΑΛΑΚΟΥΡΑΣ Θ., «Η ανακριτική διαδικασία στα εγκλήματα διαφθοράς. Όρια επέμβασης στα δικαιώματα του ατόμου υπό το φως της ΕΣΔΑ», Ποινική Δικαιοσύνη 2016

ΔΑΛΑΚΟΥΡΑΣ Θ., «Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού», Ποιν. Χρον.2005

ΔΑΛΑΚΟΥΡΑΣ Θ., «Ποινική Δικονομία, Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης για νυν και «εν τω γεννάσθαι» ανακριτικούς υπαλλήλους», Τόμος Β', εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2003

ΔΑΛΑΚΟΥΡΑΣ Θ., «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 6 του Ν.2928/2001», Ποιν. Χρον. 2001

Διεθνής Διαφάνεια Ελλάδος, «Εναλλακτική στην σιωπή, αποτελεσματική προστασία και στήριξη των whistleblowers στην Ελλάδα», <http://www.transparency.gr/wp-content/uploads/2013/09/enallaktiki-sti-siopi.pdf>.

ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α., «Συνταγματικά Δικαιώματα», Σάκκουλας, Εκδ. 2008

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Χαράλαμπος, «Ανακριτική», Νομική Βιβλιοθήκη. Εκδ.2011

ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ Α., Προστασία μαρτύρων και μέτρα επιείκειας κατά τη διαδικασία διώξεως του οργανωμένου εγκλήματος, Τιμ. Τόμος Ι. Μανωλεδάκη 2, 2007

ΙΓΓΛΕΖΑΚΗΣ Ι., «Δίκαιο Πληροφορικής», ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Α.Ε., 2021

ΚΑΪΑΦΑ - ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., Οικονομικό έγκλημα και διαφθορά στο δημόσιο τομέα, τ. 1, 2014, τ.2, 2014,τ. 3, 2015

ΚΑΪΑΦΑ- ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., «Συντονιστικά όργανα για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στην ΕΕ: Από τον αστυνομικό στον δικαστικό συντονισμό- Η προοπτική της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων», ΠοινΔικ 2003

ΚΑΡΡΑΣΑ., «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», Νομική Βιβλιοθήκη, 7η έκδοση, 2020

ΚΑΡΡΑΣ Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 5η Έκδοση, 2017

ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ Κ., «Η σημασία του α. 19 παρ. 3 Σ για την Ποινική Δίκη», Ποιν. Δικ. 2001

ΚΟΤΣΑΛΗΣ Λ., Μαργαρίτης Μ., Φαρσεδάκης Ι., Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν 4139/2013

ΚΤΙΣΤΑΚΙΣ Γ., «Οι αποφάσεις ποινικού ενδιαφέροντος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», έτους 2000, ΠοινΔικ 2001

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη 4η έκδ., 2020

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Α., Προστατευόμενοι μάρτυρες και Μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος, ΠοινΧρ ΞΘ 2019

ΛΙΒΟΣ Ν., Συνέντευξη στις 23.12.2019 στην εφημερίδα «Η Καθημερινή». [Δεν νοείται μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος επ' αμοιβή | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](http://www.kathimerini.gr)

ΛΙΒΟΣ Ν., Η συμβολή των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος (whistleblowers) στην καταπολέμηση της διαφθοράς, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας, Πρακτικά 6ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Π., 2013, σελ. 467 επ.

ΛΙΒΟΣ Ν., «Οργανωμένο έγκλημα και ειδικές ανακριτικές πράξεις», Σάκκουλας. Εκδ. 2007

- ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι., «Το απόρρητο του ιδιωτικού βίου και η έλλογη ποινική προστασία του», Ποιν.Δικ. 2005
- ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι., Ασφάλεια και ελευθερία, Εκδ. Σάκκουλα, 2002
- ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Λ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία Κατ' άρθρον, Τόμος Ι, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012
- ΜΠΑΚΙΡΛΗ Ε., Σύγχρονη Τεχνολογία και Αντεγκληματική Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019
- ΜΠΑΚΙΡΛΗ Ε., Σύγχρονη Διακυβέρνηση και Έλεγχος του Εγκλήματος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018
- ΜΠΑΛΤΑΣ Α., Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς, Αποτελεσματική Ενσωμάτωση της Οδηγίας της Ε.Ε. για την προστασία των whistleblowers, Κείμενο θέσεων, 2020
- ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ Γ., «Ο Ν. 3115 / 2003 για την Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών: Ορισμένες επισημάνσεις και προβληματισμοί», Ποιν. Δικ. 2003
- ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΟΥΤΝΑΤΖΗ Φ., Ο θεσμός του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος (whistleblowing), 2016
- ΠΑΝΤΕΛΗΣ Α., Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου – Βασικές Έννοιες, Συνταγματική Ιστορία, Οργάνωση του Κράτους, Αθήνα, εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη, 2007
- ΠΑΠΑΔΑΜΑΚΗΣ Α., Ποινική Δικονομία, Η δομή της ποινικής δίκης, ΣΤ' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε. 2012.
- ΠΑΠΑΔΑΜΑΚΗΣ Α., «Ανακριτική διείσδυση και άρση του απορρήτου ως ανακριτικές πράξεις κατά του οργανωμένου εγκλήματος», διαθέσιμο στο: [Πέργαμος - Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών \(uoa.gr\)](#) και Περιέχεται στον συλλογικό τόμο/βιβλίο: [Τιμητικός Τόμος Ι Μανωλεδάκη](#), τομ.ΙΙ [2007] σελ.947
- ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ Μ., Ερμηνεία του άρ. 47 ΚΠΔ, σε: Λ. Μαργαρίτη, Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τ. Α', 2020
- ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ν., Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4^η εκδ. 2014
- Πρόγραμμα Ελλάδας-ΟΟΣΑ: Τεχνική Υποστήριξη για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς διαθέσιμο σε: [ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ της ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ 2017 \(oecd.org\)](#)
- Προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος στον ιδιωτικό τομέα: Ανάπτυξη του νομικού πλαισίου (2016;): [OECD-Greece-Whistleblower-Protection-Legislative-Proposal-GRE.pdf](#)

- ΡΙΖΑΒΑ Φ., «Οργανωμένο έγκλημα. Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση», Νομική Βιβλιοθήκη. Εκδ. 2012.
- ΣΑΜΙΟΣ Θ., «Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων», Ποιν. Χρ. ΝΑ / 2001
- ΣΕΒΑΣΤΙΑΔΗΣ Χ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία Κατ' άρθρον, Τόμος ΙΙΙ, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2015
- Σεμινάριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών με θέμα «Οργανωμένο έγκλημα», Δεκέμβριος 2005
- ΣΟΦΟΣ Θ, Προστατευόμενοι μάρτυρες και ΕΣΔΑ, ΝοΒ 2018
- ΣΠΙΝΕΛΛΗΣ Κ.Δ. , «Η Σύσταση Νο R (92) για τη χρήση της ανάλυσης DNA στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης- Αξιοποιήσεις χωρίς καταχρήσεις», ΠοινΧρ ΝΑ / 2001
- ΣΠΥΡΑΚΟΣ Δ., «Η συσχέτιση και ο συνδυασμός προσωπικών δεδομένων για την καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος», ΠοινΧρ. ΝΑ / 2001
- ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ- ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ Ε., «Ο ορισμός της τρομοκρατίας», ΠοινΔικ 1/2002
- ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ-ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ Ε., «Ο Ν 2928/2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», Ποιν. Δικ. 2001
- ΤΣΙΛΙΚΗΣ Δ., [Προστατευόμενοι καταγγέλλοντες και μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος: Η προβληματική των «whistleblower» στον διεθνή χώρο – The Art of Crime](#)
- ΤΣΟΛΙΑΣ Γ., Προς ένα σύγχρονο νομικό πλαίσιο προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών, ΠοινΔικ 2005
- ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗΣ Χ., «Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων στο Διαδίκτυο», ΠοινΔικ 2004

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- AndreisEmanuela, Towards Common Minimum Standards For Whistleblower Protection Across The EU, European Papers (2019), 575-588.
<https://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/towards-common-minimum-standards-for-whistleblower-protection-across-eu>
- White Simone, A Matter Of Life And Death. Whistleblowing Legislation In The EU, Eucrim 3/2018, 170-177, https://ec.europa.eu/anti-fraud/sites/default/files/eucrim_19_03_en.pdf
- <https://www.transparency.gr/ti-kanoume/whistleblowing/>
- **Δικονομικές ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα - ΘΕΟΧΑΡΗΣ Ι. ΔΑΛΑΚΟΥΡΑΣ**
[Δικονομικές ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα - Crime in Crisis \(crime-in-crisis.com\)](#)
- **Μέτρα επιείκειας για τους υπαίτιους πράξεων διαφθοράς που συνεργάζονται με τις αρχές - ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ**
<http://crime-in-crisis.com/%CE%BC%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B1-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%B5%CE%AF%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%85%CF%80%CE%B1%CE%AF%CF%84%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%80/>
- **Αστυνομική συνεργασία για το ηλεκτρονικό έγκλημα.**
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/156/%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%85%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%B1>
- **Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις⁸⁰**

⁸⁰Στο άρ. 5 και 6 του ν. 4411/2016 (Κύρωση της Σύμβασης της Βουδαπέστης) ορίζεται ως αρμόδια αρχή το Υπουργείο Δικαιοσύνης και ως σημείο επαφής (Δίκτυο 24/7) η Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας υπό την εποπτεία του Εισαγγελέα Εφετών, αντίστοιχα.

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/155/%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CE%B5-%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82>

- **Μορφές τεχνο-επιτήρησης στον έλεγχο της συμπεριφοράς και της παρέκκλισης- Δρ. Εριφύλη Μπακιρλή**

<https://www.crimetimes.gr/%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AD%CF%82-%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%BF-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CE%B3%CF%87%CE%BF-%CF%84/>

- **Εθνική Στρατηγική Κυβερνοασφάλειας 2020-2025**

<https://mindigital.gr/wp-content/uploads/2020/12/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CC%81-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CC%81-%CE%9A%CF%85%CE%B2%CE%B5%CF%81%CE%BD%CE%BF%CE%B1%CF%83%CF%86%CE%B1%CC%81%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82.pdf>

- **Νομοθετική πρόταση από ΟΟΣΑ για προστασία μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος**

<https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/OECD-Greece-Whistleblower-Protection-Legislative-Proposal-GRE.pdf>

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΔΔΑ Guja κατά Μολδαβίας (Τμ. Ευρείας συνθέσεως) της 12.2.2008

ΕΔΔΑ Guja κατά Μολδαβίας (No 2) της 27.2.2018

ΕΔΔΑ Kudeshkina κατά Ρωσίας της 26.2.2009

ΕΔΔΑ Heinisch κατά Γερμανίας της 21.7.2011

ΕΔΔΑ Bucur και Toma κατά Ρουμανίας της 8.1.2013

ΕΔΔΑ, Teixeira de Castro κατά Πορτογαλλίας, Απόφαση της 9.6.1998.

ΕΔΔΑ, Edwards and Lewis κατά Η,Β., Απόφαση (Ολομ.) της 27.10.2004,

ΕΔΔΑ, Ramanauskas κατά Λιθουανίας, Απόφαση (Ολομ.) της 5.2.2008.

ΕΔΔΑ, Bulfinsky κατά Ρουμανίας, Απόφαση της 1.6.2010.

ΕΔΔΑ, Baltins κατά Λετονίας, Απόφαση της 8.1.2013.

Άρειος Πάγος 1460/2019, ΝΟΜΟΣ

Άρειος Πάγος 1587/2018, ΝΟΜΟΣ

Άρειος Πάγος, 1804/2016, ΝΟΜΟΣ

Άρειος Πάγος 610/2015, ΝΟΜΟΣ

Άρειος Πάγος 1329/2014, ΝΟΜΟΣ

Άρειος Πάγος, 754/2014, ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

Άρειος Πάγος, 1122/2014, ΝΟΜΟΣ

Άρειος Πάγος, 498/2013, ΝΟΜΟΣ

Άρειος Πάγος 1413/2010, ΝΟΜΟΣ

Άρειος Πάγος, 1427/2010, ΝΟΜΟΣ

Άρειος Πάγος (σε συμβούλιο) 1945 / 2002, ΠοινΧρ ΝΓ 2003, σ. 719.

Άρειος Πάγος 54 / 2002, ΠοινΔικ 2004,σ.40

Άρειος Πάγος 147 / 2001, ΠοινΔικ 2002, σ. 37.

Εφ.Αθ. 2378/2015 ΠοινΧρ ΞΣΤ/451

Συμβούλιο Εφετών Αθηνών, Βούλευμα 321/2013, ΝΟΜΟΣ.

Συμβούλιο Εφετών Αθηνών 1953 / 2002, Δ' Τμ. , ΠοινΔικ 2002, σ. 1243.

Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Αθηνών 2723 / 2003, ΠοινΔικ 2004, σ. 1273.

Πραξ.Εισ.Εφ.Αθ. 7/2015, ΠοινΔικ. 2015/417 με παρατ. Ι. Κουσουλού

Γνωμοδότηση Εισαγγελέως Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης 14 /2004, ΠοινΔικ 2004 , σ. 1128

Αναφορά Εισαγγελέως Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης της 19-03-2005, ΠοινΔικ. 2005, σ. 850.

Γνωμοδότηση ΝΣΚ 56/2018

Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (BVerfG) της 12.03.2003 – 1BvR 330 / 96 BvR 348 / 99, NStZ 2003, p. 441

Ομοσπονδιακό Ακυρωτικό (BGH) της 30-05-2001, 1 StR 42 / 01 (LG Augsburg), NStZ 2001, p. 553.

Jacobson v. United States, 503 U.S. 540 (1992)